

Dissertationes Forestales 359

**Lempipuut: Lajienvälisen ystävyuden näkökulma
puusuhteiden moninaisuuteen**

Kaisa K. Vainio

Metsätieteiden osasto
Luonnontieteiden, metsätieteiden ja tekniikan tiedekunta
Itä-Suomen Yliopisto

Akateeminen väitöskirja

Esitetään Itä-Suomen yliopiston luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunnan luvalla
julkisesti tarkistettavaksi Itä-Suomen yliopiston salissa AU100, Yliopistokatu 7, Joensuu,
13.12.2024 kello 12.00.

Väitöskirjan nimi: Lempipuut: Lajienvälisen ystävyyden näkökulma puusuhteiden moninaisuuteen

Väittelijä: Kaisa K. Vainio

Dissertationes Forestales 359

<https://doi.org/10.14214/df.359>

© Väittelijä

Lisenssi [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Ohjaajat:

Professori Eeva-Stiina Tuittila

Metsätieteiden osasto, Itä-Suomen Yliopisto, Joensuu

Dosentti Karoliina Lummaa

Kotimainen kirjallisuus, Turun yliopisto / BIOS-tutkimusyksikkö

Tutkijatohtori Aino Korrensalo

Itä-Suomen Yliopisto / Luonnonvarakeskus, Joensuu

Esitarkastajat:

Dosentti Kirsi Laurén

Historia-, kulttuuri ja viestintätieteet, Oulun yliopisto

Professori Kalevi Korpela

Hyvinvointitieteet, Tampereen yliopisto

Vastaväittäjä:

Erikoistutkija Ann Ojala

Luonnonvarakeskus, Helsinki

ISSN 1795-7389 (online)

ISBN 978-951-651-808-7 (pdf)

Julkaisijat:

Suomen Metsätieteellinen Seura

Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Metsätieteiden osasto, Itä-Suomen yliopisto

Toimitus:

Suomen Metsätieteellinen Seura

Viikinkaari 6, 00790 Helsinki

<http://www.dissertationesforestales.fi>

Vainio, K. K. (2024) Lempipuut: Lajienvälisen ystävyyden näkökulma puusuhteiden moninaisuuteen. *Dissertationes Forestales* 359. 54 p. <https://doi.org/10.14214/df.359>

ABSTRACT

Trees are a key part of our multi-species, living environment: they bring joy, they are a lens for us to observe nature, they are a part of everyday life and their loss is mourned. This dissertation explores the complex relationships between humans and trees, emphasising the significance of favourite trees in daily life. Utilising a multidisciplinary approach, the study integrates environmental ecology, humanistic environmental research and environmental psychology to investigate how arboreal relationships are formed and expressed through activities, memories and meanings. My study focused on three main areas: the characteristics of trees and human individuals in shaping these relationships, the opportunities that trees provide for interaction and the role of human-tree relationships in identity formation.

The study is grounded in the research traditions of functional ecology, the biophilia hypothesis and post-humanistic thought, and employs sensory methodology. An interspecies perspective enables a deeper understanding of arboreal interactions, framed through affordance theory, to assess the impacts of favourite trees on human experiences.

The analysis revealed three predominant types of tree relationships: admiring/empowering, nurturing and nostalgic. While the functional traits of trees, such as size and age, influence the admiring and nurturing relationships, nostalgia is more closely tied to personal memories and significance. Five connection types — material, sensory-based, transcendental, symbolic and informational — illustrate the varied orientations of human-tree relationships, including both human-centric and nature-centric perspectives.

The findings underscore the cultural, symbolic and emotional dimensions of arboreal relationships, and reflect their multifaceted nature. This understanding is crucial to develop environments that enhance human well-being, as not all trees evoke the same significance among individuals.

Keywords: biophilia hypothesis, environmental psychology, human ecology, sensory research, affordance theory, interspecies study

TIIVISTELMÄ

Puut ovat keskeinen osa ihmisten monilajista elinpiiriä: ne tuottavat iloa, auttavat tarkkailemaan luontoa, niiden parissa eletään arkea, niiden menetystä surraan. Tässä väitöskirjassa tutkin monimuotoisia suhteita ihmisten ja heidän lempipuidensa välillä arkisissa ympäristöissä. Tutkimusotteeni on monitieteinen yhdistäen ympäristöekologian, humanistisen ympäristötutkimuksen ja ympäristöpsykologian tutkimusperinteitä ja menetelmiä.

Tutkimukseni pääkysymys on, miten puusuhteet muodostuvat ja miten nämä suhteet ilmenevät käytännössä esimerkiksi toimintana, ideoina, muistoina ja merkityksinä. Keskityn tutkimaan puiden ja ihmisten ominaisuuksien vaikutusta puusuhteiden syntyyn, puiden tarjoamia mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, sekä puusuhteiden roolia ihmisen identiteetin rakentumisessa.

Tutkimus pohjaa toiminnallisen ekologian, biofiliahypoteesin ja posthumanistisen ajattelun tutkimusperinteisiin sekä hyödyntää aistitutkimuksen menetelmiä sekä tarjoumateoriaa. Lajienvälinen näkökulma haastaa tutkimaan myös puun toimijuutta vuorovaikutussuhteessa.

Analyysi kiteytyi kolmeen yleiseen puusuhteiden tyyppiin: ihaileva/voimaannuttava, hoivaava ja nostalginen. Puiden toiminnallisilla ominaisuuksilla, kuten puun koolla ja iällä, oli merkitystä ihailevan/voimannuttavan ja hoivaavan suhteen synnyssä, mutta ei niinkään nostalgisessa suhteessa, jossa merkitsevää oli henkilöhistoriaan kytkeytyvä erityinen paikka ja muistot. Havaitsemani viisi puusuhdetta ohjaavaa yhteyden lajia – materiaallinen-, aistipohjainen-, transsendentti-, symbolinen- ja tiedollinen yhteys paljastavat, että puusuhteissa on erilaisia luonto- ja ihmislähtöisiä näkökulmia.

Työni havainnot kuvaavat puusuhteiden kulttuurista-, symbolista- ja tunnermerkitystä heijastaen niiden monimuotoista luonnetta. Tuloksia voidaan laajemmin tarkastella esimerkkinä luontosuhteiden rakentumisen monisyisyydestä. Tämän moniarvoisuuden ymmärtäminen on tärkeää lähiympäristön inhimillistä hyvinvointia tukevan suunnittelun kannalta, koska näyttää siltä, että kaikki puut eivät ole ihmisten näkökulmasta samanarvoisia.

Asiasanat: biofiliahypoteesi, ympäristöpsykologia, ympäristöekologia, aistitutkimus, tarjoumateoria, lajienvälisyys

ESIPUHE

Mummolan pihalla oli kotikoivu. Se oli kaksihaarainen ja voimakas, sen rungolla kiipesi pieniä ötököitä, yhtä vihreitä kuin keväisen koivun nuput. Vaikka pelkäsin kiipeämistä, uskalsin silti kavuta koivun haaraan istumaan. Mökin merenrantamaisemassa puolestaan oli kataja. Katajaa piti varoa, siihen ei saanut kajota tai potkia siihen palloa. Vanhoilla paikoilla kulkiessani tarkistan myös puut. Pihakoivu elää, vaikka talossa on vieraat ihmiset. Mutta kataja on poissa ja koko piha näyttää väärältä ja vieraalta. Suututtaa, eihän katajaan saanut kajota!

Aloin ymmärtää puista enemmän, kun muutin Joensuuhun tekemään väitöskirjaa *Puut Lähellämme* – hankkeeseen. Sinä aikana ostin talon ja aloin miettiä syvemmin, kuinka puita istutetaan, huolehditaan ja miksi niitä kaadetaan. Terassilla istuessa katseeni kiinnittyy naapuripihaan suojeltuun mahtimäntyyn, joka on vanhempi kuin ympäröivät talot ja elää sittenkin, kun asukkaista aika jättää. Olisin halunnut istuttaa omaan pihaani puun uuden elämänvaiheen kunniaksi. Pian huomasin tammen taimen pilkistävän perennapenkistä. Tammi, myyttinen viisauden ja hedelmällisyyden puu olkoon tämän työn symboli. Tammeni on suunnilleen saman ikäinen kuin tämä väitöskirjani.

Haluan kiittää tutkimukseen osallistujia: jokaista 1916 verkkokyselyyn vastaajaa ja 26 haastateltua ihmistä. Lisäksi olen kiitollinen niille lukuisille ihmisille, jotka erilaisissa kohtaamisissa spontaanisti kertoivat omista lempipuistaan. Nämä tarinat ja kokemukset ovat työni tausta, jota vasten olen johtopäätökset tehnyt. Se, että niin monet ovat kokeneet aiheen merkitykselliseksi, on auttanut jatkamaan silloinkin, kun elämässä on ollut väitöskirjaa suurempia haasteita. Olen saanut tuntea, että aiheen ympärillä on näkymätön yhteisö puiden ystäviä, joiden antama energia on kannatellut tätä työtä.

Kiitän ohjaajiani ja kanssakirjoittajia avusta ja tuesta tämän väitöskirjan teossa. Professori Eeva-Stiina Tuittilaa kiitän mahdollisuuden tarjoamisesta tämän työn tekemiseen. Tutkijatohtori Aino Korrensaloa ja erikoistutkija Aleksi Räsästä kiitän korvaamattomasta avusta kvantitatiivisten analyysien tekemisessä. Dosentti Karoliina Lummaata kiitän perehdyttämisestä monilajisen tutkimuksen pariin ja antoisasta yhteistyöstä puurunouden parissa. Tutkijatohtori Tuomo Takalaa kiitän riemukkaasta yhteistyöstä (yhdessä Karoliina Lummaan kanssa) teoreettisissa pohdinnoissa. Apulaisprofessori Juul Limpensää kiitän arvokkaasta avusta Alankomaiden tutkimuskyselyn muotoilussa ja levittämisessä.

Samoin kiitän metsäsuhdetutkimusverkoston aktiiveja kollegiaalisesta tuesta ja yhteistyöstä, joka tuli erittäin tärkeäksi etenkin covid-19 pandemian aikana, kun tutkijoiden väliset kohtaamiset supistuivat minimiin.

Lämpimät kiitokset myös Peat&Trees -tutkimusryhmän tutkijoille ja muille väitöskirjakollegoille. Antamanne vertaistuki on korvaamatonta. Uskon ja toivon että nämä väitöskirjaprosessin aikana syntyneet ystävyysuhteet kantavat pitkälle elämässä.

Haluan erityisesti kiittää väitöskirjan esitarkastajia professori Kalevi Korpelaa ja yliopistonlehtori Kirsi Laurenia huolellisesta esitarkastuksesta ja oivaltavista huomioista työn hiomiseksi.

Lopuksi kiitän puolisoani Tero Säckistä horjumattomasta tuesta ja ymmärryksestä niin hyvinä kuin huonoinakin päivinä. Myös perheeni ja ystäväni kannustus elämästä selviämiseksi on korostunut näinä vuosina. Lämmin kiitos kaikille rinnalla kulkeneille.

Intian Keralassa, 5.11.2024, Kaisa Kristiina Vainio

ALKUPERÄISJULKAISUT

Tämä väitöskirja perustuu seuraavissa artikkeleissa esitettyihin tietoihin, joihin roomalaiset numerot I-III viittaavat. Artikkelit on uudelleenjulkaistu kustantajan luvalla.

- I** Vainio, K., Korrensalo, A., Takala, T., Räsänen, A., Lummaa, K., Tuittila, E-S. (2024) “Do You Have a Tree Friend? – Human-Tree Relationships in Finland. *People and Nature* 6(2): 646-659.
<https://doi.org/10.1002/pan3.10593>
- II** Vainio, K., Takala, T., Limpens, J., Lummaa, K., Korrensalo, T., Räsänen, A., Tuittila, E-S. (2025) *Green Companions: Affordances of Human-Tree Relationships*. *Ambio*. In press.
<https://doi.org/10.1007/s13280-024-02098-1>
- III** Lummaa, K., Vainio, K., Korrensalo, A., Takala, T., Tuittila, E.-S. (2023) Itseksi puiden kanssa: Identiteettiä jäsentävät puut suomalaisessa nykyrunoudessa ja lempipuuaiheisessa verkkokyselyssä. *Elore* 30(1): 34–58.
<https://doi.org/10.30666/elore.126754>

Yllä olevat julkaisut on sisällytetty painettuun väitöskirjajulkaisuun niiden alkuperäisen julkaisijan suostumuksella.

III ”Itseksi puiden kanssa” oli ehdolla Vuoden tiedekynä -palkinnon saajaksi vuonna 2024.

KIRJOITTAJAN PANOS

Kaisa K. Vainio on täysin vastuussa väitöskirjan yhteenvedon sisällöstä.

- I** K.K. Vainio on tämän artikkelin pääkirjoittaja ja on tehnyt aineistonkeruun sekä käsikirjoituksen kriittisen tarkastuksen. Hän on tehnyt analyysin yhdessä A. Korrensalon ja A. Räsäsen kanssa. Muut kirjoittajat osallistuivat kaikkiin vaiheisiin.
- II** K.K. Vainio on tämän artikkelin pääkirjoittaja yhdessä T. Takalan kanssa. Hän toteutti aineistonkeruun yhteistyössä J. Limpensin kanssa. Metodologiateoreettinen malli kehitettiin yhteistyössä T. Takalan ja K. Lummaan kanssa. Analyysi toteutettiin yhteistyössä T. Takalan ja A. Räsäsen kanssa. Muut kirjoittajat osallistuivat suunnitteluun, kirjoittamiseen ja kriittiseen tarkastukseen.
- III** K.K. Vainio on tämän artikkelin pääkirjoittaja yhdessä K. Lummaan kanssa, joka johti kirjoitus- ja analyysityötä. Vainio on suunnitellut analyysimallin yhdessä K. Lummaan kanssa, ja analysoinut kertomusaineiston. Muut kirjoittajat osallistuivat suunnitteluun, kirjoittamiseen ja käsikirjoituksen kriittiseen tarkastukseen.

SISÄLLYSLUETTELO

ABSTRACT	3
TIIVISTELMÄ.....	4
ESIPUHE	5
ALKUPERÄISJULKAISUT	6
KIRJOITTAJAN PANOS	6
SISÄLLYSLUETTELO	7
1. JOHDANTO.....	9
1.1 Kaupunkipuita ja kahinoita	9
1.2 Suomalaisen metsäsuhteen kulttuurinen ajankuva	10
1.3 Kansanperinteen puut.....	11
1.4 Kirjallinen metsä.....	12
1.5 Puista hyvinvointia	13
1.6 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	14
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	14
2.1 Monitieteisen tutkimuksen mahdollisuudet	14
2.2 Lajienvälisten yhteyksien tarkastelu (I, II).....	15
2.3 Ihmisen monilajiset suhteet (I, II, III)	15
2.4 Biofiliahypoteesi, eli ihmisen rakkaus luontoon (I, II)	16
2.5 Vuorovaikutteisuushypoteesi: Monilajisten suhteiden luontokulttuurinen malli (II).....	17
2.6 Biografiahypoteesi, eli ihmisen minuuden rakentuminen suhteessa puihin (III)	19
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	19
3.1 Tutkimuskyselyn muotoilu	19
3.2 Tutkimuskyselyaineiston keruu	20
3.3 Aineiston analysointi osatyössä I.....	21
3.4 Aineiston analysointi osatyössä II.....	21
3.5 Runousaineiston keruu ja tekstiaineistojen analyysi osatyössä III.....	21
3.6 Tutkimusetiikan huomiointi aineistonkeruussa.....	22
4. TULOKSET	23
4.1 Puusuhdeaineiston päävaihtelusuunnat Suomessa (I)	23
4.2 Puu-, ihmis- ja suhderyhmät ja niiden yhteydet Suomessa (I)	23
4.3 Puu-, ihmis- ja suhderyhmät ja niiden yhteydet Alankomaissa (II)	25
4.4 Puiden tarjoumat puusuhteissa eli ihmisten puilta saamat hyödyt (II).....	25
4.5 Puiden biografiset teemat (III)	27

5. TULOSTEN TARKASTELU	29
5.1 Analyysi ja tulokset	29
5.2 Puusuhteet lajienvälisten suhteiden valossa	29
5.3 Puusuhteet tarjounteorian valossa	31
5.4 Puusuhteiden elämäkerrallisuus biografiahypoteesin valossa	35
5.5 Reflektio; Monitieteisyys, tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimuksen tarve	37
5.6 Synteesi	38
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	41
LÄHTEET	44

1. JOHDANTO

1.1 Kaupunkipuita ja kahinoita

Kiinnostus lähiluontoa kohtaan näkyy vilkkaana keskusteluna luonnonvarahallinnasta, kaupunkisuunnittelusta ja luontoarvoista. Puut herättävät tunteita kaupungeissa, puistoissa, virkistysalueilla, naapurustoissa ja jopa perheiden sisällä. Puiden kaatamisiin liittyy näkyviä konflikteja, joita purskahtelee esiin siellä täällä, eikä vain Suomessa. Esimerkiksi Tukholmassa vuoden 1971 jalavakonflikti (almstriden), julkinen protesti keskustan puuryhmän kaatamisesta on edelleen Ruotsin siviilitoiminnan kehityksen symboli (Stahre 2001; Helldén 2005). Puolan Varsovassa vuosien 2010–2017 puukonfliktit heijastelivat nimenomaan kansalaisten tahtoa osallistua paikalliseen päätöksentekoon (Putkowska-Smoter 2019). Vietnamin puolestaan vuoden 2015 puuprotestit johtivat laajaan kansalaisvaikuttamisen aaltoon sosiaalisessa mediassa ja lopulta julkisen vallankäytön uudelleen haastamiseen (Gillespie ja Nguyen 2019). Puihin liittyy moninaisia tunteenilmauksia, kuten kaatuneiden puiden ”suremista” ja ”kaipaamista” (Rinne ja Olsson 2020). Esimerkiksi Suomessa vuonna 2017 Helsingin katujalavien kaataminen herätti julkisia surunilmauksia: puiden muistoa kunnioitettiin koristelemalla kannot kynttilöillä ja tekemällä puumateriaalista muistoesineitä (Helsingin Sanomat, 26.1.2017). Joensuussa Vapaudenpuiston puiden kaataminen herätti tunnemyrskyn ja puhututtaa edelleen vuosia tapahtuman jälkeen (Yle.fi 12.10.2017). Puiden kunnioitus näkyy myös niiden eläessä. Alankomaissa tehtiin laajoja pelastusyrityksiä Anne Frankin talon ulkopuolella kasvavan ja hänen päiväkirjassaan mainitun hevoskastanjan pelastamiseksi, sillä puu nähtiin tärkeänä toivon symbolina (Katz 2010).

Puiden kaatamisesta syntyvät ristiriidat tarjoavat todisteita puiden emotionaalisesta ja symbolisesta merkityksestä. Eri maissa puihin liittyviä konflikteja tutkimalla on havaittu, että puihin liittyvä symboliikka sisältää niiden roolin kulttuuristen, kansallisten tai poliittisten arvojen kantajina, historiallisen jatkuvuuden symboleina sekä paikallisten ja maailmanlaajuisten ekologisten huolenaiheiden polttopisteinä (esim. Rival 1998; Gillespie ja Nguyen 2019; Jones ja Cloke 2002). Valtaosa puihin liittyvistä tunteista ei kuitenkaan tule näkyväksi julkisuudessa, vaan niitä työstetään ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Puilla näyttää olevan erityinen asema verrattuna muihin luonnonelementteihin ja olentoihin ihmisen lähiympäristössä, sillä ne ovat verrattain vakaita, näkyviä ja yleisiä. Lisäksi puut ovat pitkäikäisiä eliöitä ihmiseen verrattuna, ja niille voi siten muodostua vahvat yhteydet ihmisen henkilö- ja sukhistoriaan (Rival 1998). Tiedetään, että ihmisillä on maailmanlaajuisesti jaettuja mieltymyksiä puulajien, puiden koon ja muodon suhteen (Summit ja Sommer, 1999; Przewona ym. 2022), erityisesti mieltymys suuriin puihin tai ympäristössään harvinaisiin lajeihin (Lorimer 2007; Hall ym. 2011). Kuitenkin näistä arkisista puusuhteista tiedetään toistaiseksi vähän. Tämä työ pyrkii valottamaan, millaisia henkilökohtaisia merkityksiä puilla voi olla ihmisen arkisessa ympäristössä ja ihmisen elämänsäkaressa.

1.2 Suomalaisen metsäsuhteen kulttuurinen ajankuva

Suomalaisten käsitykseen puista voidaan liittää liittyvän suhde metsään, joka Suomessa on tunnusomaista luontoympäristöä. Maaseudun maisemaa peittävät havupuuvaltaiset ihmisen käsittelemät talousmetsät, jotka nähdään suomalaiseen kulttuuriin tyypillisesti kuuluvana maisemamuotona (Pihlström ja Viherä-Aarnio 2020). Metsissä yleisimmät puulajit ovat mänty (*Pinus sylvestris*), kuusi (*Picea abies*) ja koivu (*Betula spp.*), kun taas kaupungeissa ja puutarhoissa lajien vaihtelu on suurempaa ja niissä tavataan vierasperäisiä hyöty- ja koristepuulajeja (Pihlström ja Viherä-Aarnio 2020).

Metsäsuhde määritellään ihmisten suhteeksi metsään. Se on seurausta yksilöllisestä historiastamme, sukuhistoriastamme, kulttuuriastastamme, yhteiskunnasta, jossa elämme ja meitä ympäröivästä metsästä. Tämä suhde, joka yhdistää sekä historiallisia että nykyaikaisia arvoja ja käytäntöjä, heijastaa jatkuvasti kehittyviä globaaleja, kansallisia, yhteisöllisiä ja yksilöllisiä asenteita metsiä kohtaan. (Haila ja Lähde 2003; Vehkamäki 2006; Halla ym. 2020) Kansainvälinen tutkimus keskittyy yleensä metsäsuhdetta laajempiin käsitteisiin, kuten luontosuhde tai ympäristösuhde (Apajalahti ym. 2022). Metsäsuhteesta puhuttaessa tarkastellaan myös metsän kulttuurisia merkityksiä ihmiskunnalle historiallisesta näkökulmasta (Ritter ja Dauksta 2013).

Metsien käytöllä on pitkä historiallinen merkitys Suomessa ja Suomen kehityksessä. Metsät tarjoavat yhteiskunnalle runsaasti erilaisia talous-, virkistys- ja ilmastohyötyjä sekä suojeluarvoja (Vehkamäki 2006). Metsien merkitys on myös kulttuurinen, ja siksi metsät nähdään osittain yhteisenä resurssina, kansallisena hyvinvoinnin lähteenä (Apajalahti ym. 2022.). Yksityinen metsänomistus on yleistä suomalaisille, sillä Suomen metsistä 60 prosenttia yksityisten perhemetsänomistajien omistuksessa (Luonnonvarakeskus 2019). Moni suomalainen liikkuu itse omistamassaan metsässä ja moni pienmetsänomistajista toteuttaa metsänhoidollisia toimenpiteitä itse. Metsänomistus- ja hoito, sekä marjastus ja sienestys ovat monelle tärkeitä harrastuksia ja lisäelinkeinoja. (Timonen 2009; Apajalahti ym. 2022.)

Vaikka metsien kanssa työskentelevät ja metsässä liikkuvat lukuisat eri ammattiryhmät, esimerkiksi metsätalouden ammattilaiset, luontoasiantuntijat, matkailun ja virkistyspalvelujen toteuttajat sekä viranomaiset, useimmille suomalaisille metsään meno on vapaa-ajan toimintaa (Paaskoski 2008). Suomalainen hakee metsästä nykyään ensisijaisesti virkistysellisiä kokemuksia, joissa olennaisia tekijöitä ovat myös rauha ja hiljaisuus (Vaara ja Saastamoinen 2006; Timonen 2009). Suomalaisten vapaa-aikaa 2000-luvulla tarkastelevissa tutkimuksissa on tullut esille, että tärkeät luonnosta nauttimisen käytännöt ovat tavallisia arkisia tekoja: kävelemistä luonnossa, koiran ulkoilutusta, puutarhanhoitoa ja mökkeilyä. Metsissä retkeillään, keräillään marjoja ja sienä, tarkkaillaan lintuja, metsätetään, valokuvataan ja leikitään. (Laurén 2009; Timonen 2009.)

Kansainvälistä tai suomalaista puusuhteita käsittelevää tutkimusta ei ole käytännössä lainkaan. Tämän takia peilaan puihin liittyviä arvoja ja symbolisia merkityksiä erilaisiin metsäsuhteisiin. Kuitenkin korostan, että metsäsuhteet eivät välttämättä ole paras rinnastus puusuhteille. Kuitenkin metsäsuhteita tarkastelemalla voidaan tavoittaa metsään ja puihin liittyviä kulttuurisia arvoja. Puusuhteiden katson paljastavan kulttuurista tasoa syvempiä henkilökohtaisia elementtejä.

1.3 Kansanperinteen puut

Kansankulttuuristen puumyyttien voidaan edelleen nähdä vaikuttavan nykyihmisen ajatteluun, sillä suuri osa suomalaisista on osa sukupolvien ketjua, joka toistaa esimodernilta ajalta periytyviä luonnonympäristössä toimimisen käytäntöjä (Hankonen 2021). Myytit ovat yhteistä kulttuuriperintöä, ajattelun ja mielikuvituksen jaettua ainesta. Kansanrunous ja loitsut on perinteentutkimuksessa nähty tiivistymänä, jonka varaan koko käsityksemme suomalaisen kulttuuriin mytologisesta perinnöstä on rakennettu (Siikala 2013).

Myytit suurista erityisistä puista kiteytyvät moniin tunnettuihin mytologisiin järjestelmiin, esimerkiksi itämerensuomalaisen Kalevalan *Suureen Tammeen*, intialaisen Gilgameshin jättiläisseetriin ja skandinaavisen Edda-taruston *Yggdrasil-saarneen*. Tällaisilla maailmanpuilla on olennainen tehtävänsä maailmankaikkeuden rakenteessa. Mytologiset maailmanpuut lopulta kaatuvat tai kaadetaan dramaattisella tavalla, ja maailmanjärjestys muuttuu. Myös Raamatussa kuvatut *Tiedonpuu* ja *Elämänpuu* edustavat samankaltaisia erityisen voimallisia puita. (Harva ja Anttonen 2019.) Puu voidaan nähdä vertauskuvana, jonka avulla kuvataan tietoisien ihmisyiden syntyä, kulttuurin luomista ja ihmisen suhdetta maailmaan (Ojanen 2023). Puulla ja ihmisellä on siis jonkinlainen olennainen ja läheinen suhde: ihmisen tietoisuuden syvimpiä kysymyksiä kuvataan juuri puun symboliikalla.

Suomalaisessa kansankulttuurissa puut kuuluivat ensisijaisesti metsään. Talonpoikauskulttuurissa avoin peltomaisema ja kylät olivat ihmisen valtakuntaa. Asiaa metsään oli vain eränkävijöillä, jotka nöyrästi ”pyysivät” metsän riistaa ja antimia. Ympäristöfilosofiassa metsän ja pihapiirin tai metsän ja ihmisasumuksen erottelua on pidetty perustavanlaatuisena keinona jäsentää ihmisen ero luonnosta (Vadén 2010). On huomattava, että perinteinen suomalaiskarjalainen maailmankuva oli dikotominen: oli ihmisen asuttama maailma, ja oli ei-inhimillinen metsä. Metsä nähtiin eläinten ja monenlaisten henkien, paholaisten ja myyttisten hahmojen kotina, jonne ihmisen pitää astua varovaisuus ja kunnioitus mielessään (Tarkka 2005). Esikristillisessä maailmankuvassa metsä oli ”pyhä”, merkiten rajaa, ihmisen maailman ulkopuolista tilaa (Anttonen 1996). Suomalainen muinaisusko oli pelon värittämää kieltoineen, tabuineen ja suojaloituineen. Toisaalta metsä tarjosi myös suojaa yksinäisille tai muiden ihmisten hylkimille yksilöille: noidille, rikollisille, sotilaskarkureille ja aviottomia lapsia synnyttävälle naisille. Metsä oli myös turvallinen paikka ilmaista piilotettuja tunteita, kuten huolia ja seksuaalisuutta. (Seppä 2020).

Sama pelon ja kunnioituksen tematiikka näkyy myös suhteessa pyhinä pidettyihin puihin. Ihmisen elinpiirin puut olivat erityisiä, merkiten ei-inhimillisen todellisuuden ja ihmisen elinpiirin rajan. Puita voidaan näin tarkastella symbolisena välittäjänä noiden kahden todellisuuden välillä. Suomalaisessa kansanperinneaineistossa on sadoittain esimerkkejä pyhistä puista. Niille on annettu lukuisia nimityksiä, kuten tonttipuu, kotipuu, kartanopuu, onnipuu ja palvelupuu. Yleisissä nimityksissä kuten uhripuu, pitämispuu, lyylityspuu ja haltiapuu, korostuu myös puiden pyhä tai rituaalinen merkitys. (Haavio 1992a.) Karsikkopuiden ja ristipuiden avulla viestittiin vainajille, ettei hän kuulu enää ihmisten maailmaan (Vilkuna 1992). Puilla oli voimaa myös lajinsa kautta. Eri puolajeihin liitettiin käytännöllisten ominaisuuksien lisäksi erilaisia maagisia ominaisuuksia (Malinen 2015; Pihlström ja Viherä-Aarnio 2020).

Suomalainen käsitys metsästä ja puista on muuttunut kansanperinteen keruuajoista. 1800-luvulle tullessa metsien hyötykäyttö harvensi koskemattomat korvet ja kulttuuri alisti metsät. (Ojanen 2023). Metsän ajatus alkoi saada kansallisromanttisia sävyjä 1800-luvun loppupuolella suomalaisen taiteen kultakauden vaikuttajien myötä. Metsäsuhde nostettiin kansalliseksi erityisyydeksi osana suomalaisuuden rakentamisprosessia (esim. Topelius

1887). 1900-luvulle tultaessa puut yleistyivät kaupungistumisen ja asumiskulttuurin muutoksen myötä puutarhoissa ja kaupungeissa. 1900-luvun jälkipuoliskolla ympäristöaatteen nousu on epäilemättä vaikuttanut luontokuvaamme ja 2000-luvun globaali luontokriisi tuo puille yhä uusia painavia merkityksiä. Puihin liittyvistä arvoista ja uskomuksista ei kuitenkaan ole tehty ajankohtaista empiiristä tutkimusta Suomessa. Tämä tutkimus pyrkii avaamaan tuon tutkimuskentän valottaen puihin liitettyjä arvoja ja merkityksiä tässä päivässä.

1.4 Kirjallinen metsä

Kansanomaisen ajattelun syvärakenteisiin on juurtunut myyttisiä käsityksiä ja uskomuksia metsästä ja puista, jotka saavat nykyajassa uusia tulkintoja ja merkityksiä. Näiden ohjaamina yhä uudet sukupolvet luovat suhteita puihin. Suomalaisessa kansallisessa identiteettipuheessa korostetaan suomalaisia kansakuntana, joka elää ja hengittää metsästä ja sen puista, kulttuurillisesti ja taloudellisesti (Ojanen 2023). Koska suomalaisen kulttuuriin kuuluu vahvasti metsästä ja puista puhuminen ja kirjoittaminen, myös suomalainen identiteetti on kietoutunut suomalaiseen kirjalliseen luontokuvaukseen (Laurén 2009). Siten myös suomalaisten puusuhdetta on luonnollista lähestyä kaunokirjallisuuden kautta.

Vaikka puusuhteita on tutkittu tieteen parissa niukasti, ei tämä tarkoita, etteikö kiinnostusta niitä kohtaan suomalaisessa yhteiskunnassa olisi. Tieto- ja kaunokirjallisuuden puolella on puista julkaistu runsaasti 2020-luvun taitteessa. Ajankohtaiset keskustelut luonnonvarahallinnasta, luontoarvoista ja kaupunkisuunnittelusta näyttävät heijastuvan julkaistuun tietokirjallisuuteen. Puiden toimintoja kuvaava kansainvälinen menestysteos ”Puiden salattu elämä: kasvimaailman kuninkaiden tunteista ja viestinnästä” (Wohlleben 2016) sai valtavan suosion Suomessa. ”Suomalaisten puut – arjessa ja ajatuksissa” (Pihlström ja Viherä-Aarnio 2020) kokoaa yleisimpien puulajien käytännöllisiä ja kulttuurisia merkityksiä. ”Latva pilviä piirtää” taas on käytännöllinen ja monipuolinen tietokirja puista (Vuokko 2017). Suomalaisten puidenhailijoiden ehkä rakastetuimmasta valokuva- ja kansanperinneteoksesta ”Puiden kansa”, (Kovalainen ja Seppo 1997) otettiin jo neljäs painos vuonna 2014, ja samojen tekijöiden metsä- ja puutematikkaa käsittelevät valokuva- ja tietoteokset ”Pohjoistuuleen metsä: kuvauksia viimeisistä luonnonmetsistä” (Kovalainen ja Seppo 2023), ”Metsähoidollisia toimenpiteitä” (Kovalainen 2009) ja ”Kiero ja villiintynyt” (Kovalainen 2017) kuvaavat suomalaista metsäsuhdetta eri näkökulmista. Suomen metsien historiaa ja tulevaisuutta pohtiva tietokirja ”Metsä meidän jälkeemme (Jokiranta ym. 2019) palkittiin Tieto-Finlandia-palkinnolla vuonna 2020, mutta sai osakseen myös kritiikkiä laajalta joukolta metsäntutkimuksen emeritusprofessoreja (Maaseudun Tulevaisuus 11.5.2020).

Kaunokirjallisuuden puolella puita on käsitelty viime vuosina myös ihmisen juuriin liittyvän tematiikan kautta. Kansainvälistä puukirjallisuutta edustava ”ekoromaani” Pulizervoittaja ”Ikipuut” (Powers 2022) esittää puiden ja ihmisten elämät toisiinsa kietovia tarinoita. Virolaisen biologin ja semiootikon Valdur Mikitan ”Kantarellin kuuntelun taito Itämerensuomalaista maailmankuvaa etsimässä” (2018) esittää suomalaisille samaistuttavia kuvauksia luontosuhteesta. Itämerensuomalaiseen kansanperinteeseen pohjaa myös sarjakuvateos ”Metsänpeitto” (Hukkanen ja Aula 2018), jossa puihin liittyvät myytit Suomen Kansan Vanhat runot-kokoelmasta heräävät kuviksi ja tarinoiksi.

Myös suomalaisessa runoudessa puut ovat vakiokuvastoa. Suomalaisille ovat rakkaita Paavo Haavikon (esim. Haavikko 1966) ja Kirsi Kunnaksen (esim. Kunnas 1999) puurunot.

Aivan viime vuosina on ilmestynyt hämmästyttävän paljon puita käsitteleviä runokokoelmia. Puiden ja luontosuhteiden inspiroivasta vaikutuksesta kertoo myös se, että Yleisradion vuonna 2020 järjestettyyn luontorunokilpailuun lähetettiin noin 3 000 luontorunoa. Näiden runojen teemoissa toistui esimerkiksi puiden pitkäikäisyys ihmiseen nähden, mutta myös ajankohtainen ympäristöhuoli. (Yle 25.03.2020.)

Suomalaiselle metsäkeskustelulle tyypillistä 2020-luvulla näyttää olevan polarisoituminen kahteen kilpailevaan diskurssiin, joista toinen on metsätalouspohjaista metsänkäyttöä vahvistava, toinen kritisoi. (Takala ym. 2020) Ympäristöteemojen kriisiytymisen on havaittu herättävän ympäristöahdistusta, joka vaivaa etenkin nuoria sukupolvia (Pihkala 2019). Puu voi olla symboli ihmisten metsiin ja luontoon liittyville merkityksille, jotka heijastelevat jaettua ajatus- ja kokemusmaailmaa. On tutkimatta, millainen yksittäisten puiden rooli yhteiskunnallisessa metsiin liittyvässä viitekehyksessä voisi olla, esimerkiksi metsänkäsittelyyn liittyvissä valinnoissa tai huolen värittämiä ympäristötunteiden kanavoijana.

1.5 Puista hyvinvointia

Ympäristöpsykologisessa elvyttävyytutkimuksessa luontoympäristöjen on osoitettu vähentävän stressiä, herättävän positiivisia tunteita ja auttavan keskittymistä (Ulrich ym. 1991; Hartig ym. 2003; Simkin ym. 2020;). Etenkin monimuotoinen luonto edesauttaa ihmismielen kognitiivista elpymistä, stressitason helpottumista ja positiivisten tunteiden lisääntymistä (Ulrich 1983; Hartig 2003; Takayama ym. 2014; Simkin ym. 2020; Korpela ym. 2020).

Kansallisia terveystilastoja analysoimalla on havaittu mm. lähiluonnon ja matalan fyysisen sairastuvuuden yhteys (Salonen 2010; Tourula ja Rautio 2014). Luontomaiseman ja puiden näkymisen ikkunasta on havaittu auttavan fyysisten sairauksien hoidossa, esimerkiksi nopeuttavan leikkauspotilaiden toipumista (Ulrich 2008). Samoin luontokokemusten on havaittu edistävän uupumuksesta ja masennuksesta toipumista (mm. Ulrich 2008; Salonen ym. 2022). Nykyisessä hyvinvointiajattelussa luonto tunnustetaan kiistatta hyvinvoinnin lähteeksi. Alankomaissa 1970-luvulla syntyi Green Care-hyvinvointisuuntaus, jossa hyödynnetään luontoa sosiaali- kasvat- ja terveyspalvelujen tuottamisessa (Tourula ja Rautio 2014). Markkinoille on tullut myös erilaisia luontoympäristöjä hyödyntäviä hyvinvointipalveluita. Ihmisille markkinoidaan luontojoogaa, metsämeditaatiota ja luontokävelyterapiaa, joilla etsitään helpotusta stressiin, syvennetään itsetuntemusta ja haetaan tukea elämän vaikeiden tilanteiden kohtaamiseen (esim. Arvonen 2014).

Positiiviset vaikutukset ovat erityisen voimakkaita luonnossa sijaitseissa mielipaikoissa, jotka auttavat säätämään mielihyvän ja -pahan kokemuksia sekä ylläpitämään mielen terveyttä (Korpela 2001, 2010; Rappe ym. 2003; Salonen 2010). Näille mielipaikoille on tyypillistä, että siellä halutaan olla yksin, kaikessa rauhassa, ja että siellä voi selkiyttää ajatuksia ja asettaa asioita oikeisiin mittasuhteisiin (Salonen 2005; Korpela ja Ylén 2007; Korpela ja Staats 2014). Mielipaikat ovat tärkeitä myös paikkaidentiteetin kehittämisessä ja minuuden rakentamisessa (Ratcliffe ja Korpela 2017).

Metsäsuhteisiin liittyvässä tutkimuksessa on saatu viitteitä siitä, että yksittäinen, erityisesti vanha ja näyttävä puu metsässä voi edustaa lempipaikkaa (Laurén 2009). Nykyajan metsänomistajille suuret ja vanhat puut ovat ylpeyden aihe, symboloiden vakautta, turvallisuutta ja suojaa. Tukevasti juurillaan seisovat puut edustavat pysyvyyttä ja voimaa, ja niistä puhutaan metaforisesti ystävinä ja kuuntelijoina. Suuret puut liittyvät ihmisten

kertomuksissa hyvinvointiin: puita kosketellaan, halataan, niiden juurella istutaan ja niihin nojaillaan. (Laurén 2009.) Myös kaupunkiympäristöjen viheralueilla puilla on tärkeä rooli, mutta puiden hyvinvointihyödyt ovat jääneet viheralueisiin liittyvän tutkimuksen varjoon (Hadavi 2017; Alerby ja Engström 2021). Puiden merkitystä lempipaikkoina tai yksittäisten puiden vaikutusta emotionaaliseen hyvinvointiin ei ole siis paljoakaan tutkittu. Tämä tutkimus pyrkii valottamaan lempipuiden merkitystä ihmisten emotionaaliseen hyvinvointiin.

1.6 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Tässä työssä puita lähestytään yksilöinä, ei metsiä muodostavina joukkoina. Tutkimukseni pääkysymys on, miten puusuhteet muodostuvat ja miten nämä suhteet ilmenevät käytännössä esimerkiksi toimintana, ideoina, muistoina ja merkityksinä. Vastasin pääkysymykseen seuraavien tarkempien tutkimuskysymysten kautta:

- 1 Mitkä ihmisten ja puiden toiminnalliset ominaisuudet ovat merkittäviä puusuhteiden syntymisen kannalta? (I, II)
- 2 Millaisia toiminnan mahdollisuuksia ja hyötyjä puut tarjoavat ihmisille ja millaista vuorovaikutusta tästä syntyy? (II)
- 3 Miten minuutta jäsenetään suhteessa puihin ja miten puusuhteet vaikuttaa ihmisen identiteettiin? (III)

Työni hypoteesina oli, että puiden ja ihmisten toiminnalliset ominaisuudet eli havaittavat piirteet (esim. puun koko ja laji, ihmisen ammatti ja asuinpaikka) vaikuttavat siihen, millaisia suhteita näiden kahden välille muodostuu (I). Samoin oletin, että puun ja ihmisen ominaisuuksien lisäksi puusuhteisiin vaikuttavat myös elinympäristö ja ympäröivä kulttuuri (II). Työn poikkileikkaavana oletamana oli, että lempipuihin liittyy konkreettisen tekemisen ja aistielämyksen lisäksi muistoja, tunteita ja kokemuksia: lempipuilla voi olla siis käytännöllistä, emotionaalista ja symbolista arvoa.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Monitieteisen tutkimuksen mahdollisuudet

Työni on ihmisten luontosuhteita käsittelevä monitieteinen tutkimus, joka perustui kahteen eliöiden vuorovaikutusta käsittelevään pääteoriaan, luonnontieteelliseen *ominaisuuksien ekologiaan (trait-based ecology)* ja posthumanistiseen *lajienvälisyysnäkökulmaan (multispecies studies)*. Yhdistin työssäni usean eri tieteenalan ympäristöteoreettisia näkemyksiä tarkastelemalla ihmisen suhdetta puihin ekologisesti, psykologisesti ja kulttuurisesti. Hahmotan siis ihmisen lajina, jonka toimintaa ohjaavat biologiset ja psykologiset tekijät, mutta huomioin myös sen, että ihminen on kulttuurinen olento, jolloin ihmisen kokemus luonnosta on aina kulttuurista.

Tämä tutkimus nojaa ekologiseen ihmiskäsitykseen (kts. esim. Wilson 1984; Haraway 2008; Ingold 2011) ja sovellan ominaisuuksien ekologian teoriaa tutkimusasetelmassa ja kvantitatiivisen analyysin periaatteena. Keskiössä on kuitenkin humanistisesti jäsentynyt ja motivoitunut kysymys ihmisten puusuhteista, joiden ymmärtäminen vaatii laadullisia menetelmiä ja ihmisen luontosuhteeseen syventyviä teorioita. Lisäksi läsnä on ympäristöpsykologinen ote. ympäristöantropologi Tim Ingold (2011) huomauttaa, että biofyysisen ja sosiokulttuurisen tutkimusotteen yhdistäminen antropologiassa tuskin on mahdollista ilman psykologian mukaan ottamista.

2.2 Lajienvälisten yhteyksien tarkastelu (I, II)

Luonnontieteellinen ekologinen näkökulma tarkastelee lajienvälisiä yhteyksiä. Tämä tutkimuksen menetelmät nojaavat *ominaisuuksien ekologiaan (trait-based ecology)*, joka on eliöiden toiminnallisiin ominaisuuksiin perustuva ekologinen lähestymistapa. Ominaisuuksien ekologiassa eliön vaikutus ympäristöön kuvataan sen *toiminnallisten ominaisuuksien* kautta ja ne määrittelevät, miten eliöt ovat vuorovaikutuksessa ympäristön ja toistensa kanssa. Vaikuttavat ominaisuudet voivat olla mitä tahansa morfologiaa, fysiologiaa tai fenologiaa periytyviä ominaisuuksia, jotka ovat mitattavissa yksilön tasolla (Klausmeier ym. 2020). Yleensä ominaisuuksien ekologia tarkastelee ei-inhimillisten lajien suhdetta ympäristönsä ja/tai toisten lajien kanssa. Teorian mukaan kasvit muokkaavat ympäristöään ominaisuuksiensa mukaisesti (*effect traits*). Ympäristö taas mahdollistaa tietynlaisten eliöiden menestymisen suosimalla tietynlaisia ominaisuuksia (*response traits*). Tällä tavoin ympäristö puolestaan valikoi ja muokkaa kasvien ominaisuuksia. Kun kyseessä ovat puu ja ihminen, voidaan ajatella, että ihmiset valikoivat tietyn ominaisuuksin varustettuja puita, mutta myös että vuorovaikutus muuttaa heitä.

Ympäristöekologisessa (human ecology) näkökulmassa ihminen on yksi laji muiden lajien kanssa samassa ekologisessa verkostossa, jossa vuorovaikutussuhteet vaikuttavat yhtä lailla ihmiseen kuin muihin eliöihin. Ihminen biologisena toimijana on universaalinen lajiyypillisen käyttäytymisensä, ts. biologiansa ja psykologiansa ohjaama. Ihminen havaitsee ympäristönsä ja muiden eliöiden ominaisuudet aistiensa kautta (Kellert ja Wilson 2013). Sen takia tässä tutkimuksessa keskityn toiminnallisten ominaisuuksien aistinvaraiseen havainnointiin nojaten aistitutkimuksen lähestymistapoihin (Rodaway 1994; Pink 2015).

2.3 Ihmisen monilajiset suhteet (I, II, III)

Tämän työn teoriapohja nojaa posthumanistiseen ajatteluun, joka niin ikään tarkastelee lajienvälisiä yhteyksiä, joissa yksi tarkasteltavista lajeista on ihminen kulttuurisena olentona. Ekologisen näkökulman soveltaminen kulttuuritutkimuksessa ei ole uutta, vaan kulttuurinen ympäristötutkimus on hyödyntänyt sitä 2010-luvulta lähtien esimerkiksi Donna J. Harawayn (2008), Tim Ingoldin (2011), ja Anna Tsingin (2015) johdolla. Tämä työ nojaa ekologiseen ihmiskäsitykseen (Haraway 2008; Ingold 2011; Kellert ja Wilson 2013). Hyödynnän ominaisuuksien ekologian teoriaa tutkimusasetelmassa ja kvantitatiivisen analyysin periaatteena. Lajienvälisen suhteen käsitteellistämässä sovellan monilajisten suhteiden tutkimuksen (*multispecies studies*) tuottamiin käsitteisiin (esim. Kirksey ja Helmreich 2010; van Dooren ym. 2016).

Posthumanistinen ajattelu pyrkii purkamaan luonnon ja kulttuurin perinteistä dikotomiaa. Näkökulma korostaa luonnon ja ihmisen yhteenkietoutuneisuutta: luonto ei ole ihmisestä erillinen. Posthumanismi mahdollistaa sen, että ihmistä ”*luontokulttuuriolentona*” tarkastellaan osapuolena eliösuhteissa. Posthumanismi syventää ominaisuuksien ekologian viitekehystä siten, että se mahdollistaa vaikeammin mitattavien ominaisuuksien ja vaikutusten käsittelyn (tunteet, muistot, identiteetti, arvot) sekä ohjaa kysymään millaisia vuorovaikutuksia osapuolten eli esimerkiksi ihmisen ja puun välillä ylipäättään ajatellaan olevan. (Lummaa ja Rojola 2014.)

Käsittelen luontosuhdetta *luontokulttuurisessa (natureculture)* viitekehyksessä (Latimer ja Miele 2013). Luontokulttuurin käsite painottaa ihmisen havaitseman luonnon moniulotteisuutta: luonto ja kulttuuri eivät ole toisistaan erillisiä maailmoja, vaan sisäkkäisiä elinympäristöjä ihmisen elää ja olla vuorovaikutuksessa muiden eliöiden kanssa. (Kirksey ja Helmreich 2010; Latimer ja Miele 2013). Suomeksi puhumme usein kulttuuriympäristöstä, jolloin tarkoitamme ihmisen muokkaamaa ympäristöä. Kuitenkin myös koskematon ympäristö voidaan ajatella kulttuurisena koska me ihmisinä näemme, koemme ja arvotamme sen kulttuurisista lähtökohdistamme käsin. Tämän mukaan ympäristö on luontoa, joka on ihmisen ympärillä, luontokulttuurisen kehän sisällä ja ihmisen havainnoimaa. On siis erotettava kaksi luonnonlajia: ”luonnollinen luonto” (luonnontieteilijöiden tutkimuskohde) ja ”kulttuurisesti koettu luonto” (kulttuuriantropologien ja muiden ihmistieteilijöiden tutkimuskohde) (Ingold 2011).

Tulkitsen ihmiset ja puut toistensa *kumppanilajeina (companion species)*, korostaen vastavuoroisuutta, molempiin suuntiin toimivaa vaikuttavuutta ja kanssaelämisen tematiikkaa (Haraway 2008). Tällaista ihmisen ja puun välistä vastavuoroisuutta syntyy, kun puu kiinnittää ihmisen huomion yksilöllisessä erityisyydessään ja on silti samalla riittävän tunnistettava yhteyden ja kumppanuuden kokemiseksi. Kuitenkin havaitsin, että puusuhteet poikkeavat esim. Harawayn (2008) ja muiden monilajisen vuorovaikutuksen tutkijoiden hahmottelemasta lajienvälisestä kumppanuudesta, sillä puiden ei yleensä koeta reagoivan vuorovaikutuksessa ihmisen kanssa. Eläintutkimukseen pohjautuva monilajinen käsitteistö ei näin ollen tunnu tavoittavan puusuhteiden kokemusta. Ihmisen ja kasvien välisen suhteen tutkimuksessa on viime vuosina noussut kriittisen kasvitutkimuksen haara, jonka kontekstissa puusuhteista voi paremmin keskustella (kuten keskustelen artikkelissa II).

Ihmisen puusuhteiden tutkimisessa on keskeistä tunnistaa ihmisen näkökulman vallitsevuus. Vaikka yritettäisiin löytää keinoja ottaa etäisyyttä ihmiskeskeiseen tutkimusasetelmaan, on ihmisen kokemus ja ihmisen antama merkitys aina ensisijainen: puu on ihmisen aistima ja kokemus sekä ihmisen tiedon ja toiminnan kohde.

2.4 Biofiliahypoteesi, eli ihmisen rakkaus luontoon (I, II)

Biofiliahypoteesi (Wilson 1984; Kellert ja Wilson 2013) kuvaa ihmisen sisäsyntyistä rakkautta luontoon. Se tunnistaa ihmisen universaalin taipumuksen hakeutua yhteyteen luonnon kanssa ja nauttia tästä vuorovaikutuksesta esteettisesti ja emotionaalisesti. Hypoteesi tarjoaa ihmisen ja luonnon välisen yhteyden tarkastelulle biologiseen ajatteluun pohjaavan perustan, missä ihmisen viehtymys luonnon monimuotoisuuteen, luonnon ilmiöihin ja niiden hyödyntämiseen nähdään ihmisyyteen olennaisesti liittyvänä lajityypillisenä käyttäytymisenä. *Biofilia* tarkoittaa, että ihmisen riippuvuus luonnosta ulottuu aineellisten ja fyysisten tarpeiden ulkopuolelle. Se käsittää myös ihmisen kaipauksen esteettiseen, äylliseen, kognitiiviseen ja jopa hengelliseen kokemiseen ja mielihyvään.

Käsitteistön rakentamisissa nojaan ensisijaisesti *lajienvälisen ystävyyden käsitteeseen* (Santas 2014), joka pohjautuu Aristoteleen ystävyyttä määritelmiin (Aristotle 1961). Aristoteleen ”*philia*”, *ystävyyden*, tarkastelee ensisijaisesti ihmisten välisiä suhteita. *Biofilia* (engl. ”*biophilia*”) (Kellert ja Wilson 2013) on laajentanut *philia*-käsitteen lajienväliseen ystävyyteen. Jo aineistonkeruuvaiheessa herättelin potentiaalisten osallistujien mielenkiintoa kysymällä ”Onko sinulla puuystävä?”. Lajienvälisen ystävyyden kolme suhdetyyppiä (Santas 2014) auttoivat tulkitsemaan tilastollisen analyysin paljastamia puusuhdetyyppejä ja näkemään erilaisia yhteyden lajeja puusuhteiden pohjalla. (Taulukko 2.)

Biofiliahypoteesin mukaan ihmisen luontoon liittyvä riippuvuus ja kiinnostus vaikuttaa myös ihmisen hyvinvointiin (Kellert ja Wilson 2013). Biofiliseen ajatteluun kuuluu lähtökohta, että ihmisen viehtymys ja kiinnostus tiettyihin luonnonilmiöihin ja elementteihin (esim. puut, kukat, värit, puiden ikä, koko, muodot jne.) ovat ihmislajin universaali ominaisuus (Kellert ja Wilson 2013).

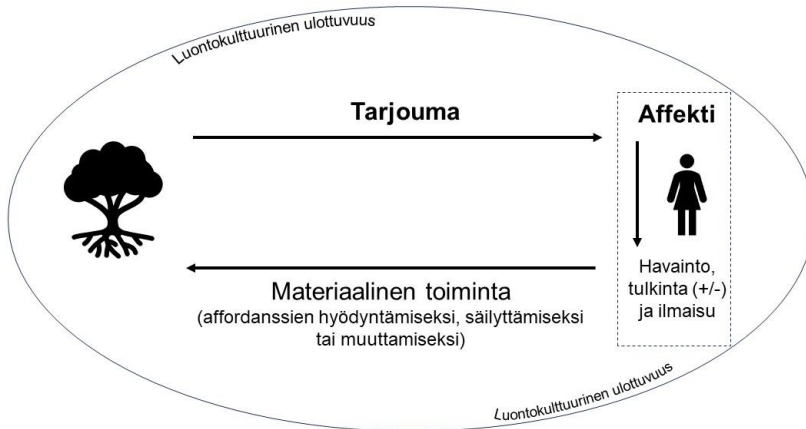
Biofiliahypoteesia on yleisesti kritisoitu siitä, että hypoteesi ei ole kokeellisesti testattavassa. Myöskään tämä työ ei pyri biofiliahypoteesin todistamiseen. Käytän sitä teoreettisena hypoteesina, joka auttaa käsitteiden määrittelyssä ja tulosten analyysissä. Tämä lähtökohta analyysille näkyy tutkimuksen osatöissä I ja II, jossa vertailen puiden ja ihmisten ominaisuuksia löytääkseni puusuhteita selittäviä yhteyksiä. Perustan analyysin olettamalle, että ihmisen kiintymys ja hoiva puita kohtaan on sisäsäntäistä ja ihmisen hyvinvointia tukevaa.

2.5 Vuorovaikutteisuushypoteesi: Monilajisten suhteiden luontokulttuurinen malli (II)

Tutkimuksen toisessa osassa (II) analyysin raamina toimii tämän tutkimuksen puitteissa rakentamani vuorovaikutteisuushypoteesi. Rakennan sen *tarjouman* (Gibson 1966, 1979) ja *affektin* (Spinoza 1677/2002; Massumi 1995, 2002; Sedgwick ym. 1995) käsitteiden varaan.

Tarjouma (engl. *affordance*) tarkoittaa tässä tutkimuksessa puiden tarjoamia mahdollisuuksia sekä yleisesti myös luonnosta tulevia potentiaalisia hyötyjä ja harmejä. Ihmiset havainnoivat luonnon tarjoumia omien lähtökohtiensa ohjaamina, jotka voivat olla biologisia, kulttuurisia, mutta myös henkilökohtaisten elämäntyylien, mieltymysten, kykyjen ja tarpeiden värittämiä. (Gibson 1966, 1979; Ingold 2011). Ihminen on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa aistipohjaisesti (Rodaway 1994). Gibsonin alkuperäisessä teoriassa ympäristön aistiärsykkeet havaitaan tarjoumina, jotka johtavat erilaisten mahdollisuuksien muodostumiseen, joita ihminen hyödyntää kulttuuristen ja henkilökohtaisten mieltymystensä mukaan materiaalisen toiminnan kautta. Laajennan Gibsonin määritelmää materiaalisesta hyödyntämisestä aineettomaan toimintaan.

Käytän tunteiden tutkimuksessa yleistä *affektin* käsitettä (eng. *affect*) selittämään havaintoprosessin aistivälitteistä kokemuksellisuutta. Affekti on ”kyky vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi” (Spinoza 1677/2002). Affekti, eli vaikutus edeltää tunteita, tulkintaa ja toimintaa. Spinozan (1677/2002) mukaan ruumiimme ja sielumme ovat jatkuvasti erilaisten affektien alaisia, ja niiden tiedostaminen ja järkipäiväinen ymmärtäminen auttaa ihmistä ymmärtämään ja rakastamaan todellisuutta (jota Spinoza kutsuu jumalaksi ja luonnoksi) sellaisena kuin se on. Affektin käsite auttaa selittämään havaintoprosessia – affektiivisuudella ymmärretään ennakkotietoinen tila, joka edeltää tunnetta, tulkintaa ja toimintaa (Massumi 1995). Affektiivinen näkökulma tarkastelee siis tunteen lisäksi

Kuva 1. Vuorovaikutuksen affektiivinen kehä. (II)

kehollisuutta ymmärryksen ja toiminnan rakentajana. Affektiivista kokemusta seuraava toiminta voi olla materiaalista, kuten omenan poimiminen puusta. Aineeton toiminta puolestaan voi olla esimerkiksi tunteiden muodostumista ja ilmaisua, muistojen syntymistä ja heräämistä. Nämä puolestaan vahvistavat identiteettejä ja korostavat siten yhteiskunnallisiakin jännitteitä (Ahmed 2014). Käytän affektin käsitettä ihmiskeskeisesti ilmaisemaan ihmisen ja puun suhteesta syntyvää affektiivista ja vuorovaikutteista kokemusta ihmisessä. (Kuva 1.)

Luomassani mallissa *luontokulttuurin* käsite (Haraway 2003) auttaa hahmottamaan ihmisen ja ei-ihmisen vuorovaikutusta ympäröivän *luonnon ja kulttuurin kehän* (engl. culture-nature-sphere). Kulttuurinen ympäristö siis asettaa raamit sille, miten kussakin ympäristössä ja kulttuurissa kasvaneet ihmiset tarjoumia arvottavat ja hyödyntävät. (Linder ym. 2022).

Vuorovaikutuksen affektiivinen kehä (Kuva 1.) muodostuu ihmisen ja puun lajienvälisessä yhteisessä. Ihmisen havaitsemat suosikkipuun tarjoumat johtavat affektiiviseen elämukseen. Ihmisen omaksumat arvot, mieltymykset ja tieto vaikuttavat siihen, miten hän tarjouman tulkitsee. Havainnon ja tulkinnan jälkeen voi ihminen ilmaista kokemuksensa. Se voi johtaa toimintaan tarjouman hyödyntämiseksi, säilyttämiseksi tai muuttamiseksi. Tähän prosessiin vaikuttaa ympäröivä luontokulttuurinen todellisuus. Kulttuuriset merkitykset ovat siis luonnon merkityksellistämisen perusta. Samalla kuitenkin luonto on kaiken kulttuurisen perusta: Luonto luo puitteet, ”mahdollisuuksien avaruuden”, ihmisyyhteisöjen kehittymiselle. Luonto asettaa mahdollisuudet ja reunaehdot kulttuurin toiminnalle, ja muuttaa niitä jatkuvasti ihmisen yrittäessä sopeutua ja muokata luontoa mieleisekseen. Luontokäsitykset ilmentävät kulttuurissa vallitsevia käsityksiä inhimillisistä mahdollisuuksista luonnon suhteen. (Haila ja Lähde 2003.) Esimerkiksi koko kaupunkipuihin liittyvä ekosysteemipalveluiden tutkimus keskittyy aineellisten tarjoumien – siis ekosysteemin antamien hyötyjen mittaamiseen ja taloudelliseen arvottamiseen. (Nowak ym. 2014; Pohjanmies ym. 2017; Przewoźna ym. 2022; Rotteveel 2024).

Vuorovaikutuksen affektiivinen kehä vertautuu Ilona Hankosen *affektiivisen piirin* käsitteeseen (Hankonen 2021). *Affektiivinen piiri* kuvaa vuorovaikutusta ihmisen ja luonnonentiteettien välisissä kohtaamisissa. Affektin syntyminen on riippuvaista ihmisen toiminnasta, intentioista, tiedoista ja aiemmista kokemuksista. Affektiiviset tietorakenteet voivat siirtyä henkilöltä toiselle, mahdollistaen myös ylisukupolviset ympäristösuhteet. (Hankonen 2021.) Yhteistä Hankosen mallin kanssa on affektien sisäkkäisyys, tilanne, jossa yksi affekti johtaa toiminnan kautta toiseen. Hankonen ei kuitenkaan ota tarjouman käsitettä mukaan, vaan tyytyy affektin, toiminnan ja havaitsemisen kiertokulkuun. Tarjoumien käsittely laajentaa käyttömahdollisuuksia kulttuurisesta tunteiden tutkimuksesta monitieteisempään suuntaan, mahdollistaen esimerkiksi mallin käyttämisen kulttuuristen ekosysteemipalveluiden tutkimuksessa.

2.6 Biografiahypoteesi, eli ihmisen minuuden rakentuminen suhteessa puihin (III)

Minuudella tarkoitan ihmisen tietoa ja käsitystä omasta itsestään, ja *identiteetillä* viitataan minuuden jäsentämiseen suhteessa muihin ihmisiin ja ei-inhimillisiin olentoihin (Tieteen termipankki 2021, Minuus).

Tulkitsen identiteetin kokemista *topobiografisesta* (Karjalainen 2006, 2009) näkökulmasta käsin. *Topobiografia* kuvaa ihmisen paikkasuhteita ja niihin liittyviä elämäkerrallisia merkityksiä. Paikkasuhteet muodostavat ajallisia jatkumoa, joita voi käsitteellistää paikkaelämäkertoina (Karjalainen 2006, 2009). Ydinajatus on, että muistoina esiintyvät ajan ja paikan sidokset rakentavat ja muokkaavat identiteetin, sen itseyden tai minuuden, jollainen kukin meistä tuntee olevansa. Topobiografia on siis elämäkerrallista paikkakokemusten tulkintaa. Eri elämänvaiheissa ja identiteetin eri osa-alueilla paikkasuhteet saavat erilaisia rooleja. Tässä viitekehityksessä lempipuu on eletty paikka, joka arkielämän tutussa totunnaisuudessa ei välttämättä nouse esille. Puhutaan piiloutuvasta paikasta. Äkillinen muutos, kuten puun kaatuminen tai kaataminen voi nostaa sen merkityksen esiin.

Ekokriittinen analyysimenetelmä ja topobiografinen paikan tulkinta muodostavat osatyötä III kannattelevan *biografiahypoteesin*. Sen mukaan ihmiset jäsentävät puusuhteensa myötä elämäänsä ja identiteettiään, eli minuuttaan, sekä itselleen tärkeitä arvoja.

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimuskyselyn muotoilu

Ensimmäisessä ja toisessa osatutkimuksessa (I, II) käytin aineiston keräämiseen elektronista tutkimuskyselyä. Tutkimuskyselyssä oli kolme osiota: puiden ominaisuudet (toiminnalliset ominaisuudet), vastaajan ominaisuudet (demografiset tiedot) ja suhteen ominaisuudet (vastaajan tärkeinä pitämät ominaisuudet, puun tarina). Puiden tiedoista huomioitiin puun taksonominen laji (tropicos.org tietokannan mukaan). Ihmisten tiedoista kerättiin tyypillisten demografisten tietojen lisäksi tietoja ihmisen luontoyhteydestä (Nisbet ym. 2009) ja kaupunki-/maaseutuidentiteetistä. Koska ei ollut mahdollista varmasti todentaa esimerkiksi

puiden kokoa ja ikää, toiminnallisia ominaisuuksia pyydettiin arvioimaan aistin- ja muistinvaraisesti ihmisen perspektiivistä käsin.

Kysely sisälsi pääasiassa suljettuja kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä mahdollistettiin vastausten tarkentaminen tai puuttuvien vastausvaihtoehtojen esiintuominen. Tämän lisäksi tärkeimmät avoimet kysymykset mahdollistivat puun luona/kanssa tapahtuvien asioiden vapaan kuvaamisen ja puun tarinan omasanaisen kertomisen.

3.2 Tutkimuskyselyaineiston keruu

Keräsin tutkimuskyselyllä aineistoa vuosina 2019-2020 Suomessa (n=1758) (I), ja Alankomaissa 2021 (n=158) (II) (Kuva 2.). Alankomaat valikoituivat tutkimuksen toiseksi kohdealueeksi koska halusin vertailla, miten ympäristö ja ympäröivä kulttuuri vaikuttavat puusuhteiden syntyyn kahdessa eri eurooppalaisessa valtiossa. Olettamana oli, että ympäristössä, joka on kulttuurisesti samankaltainen, mutta jossa puiden ja metsien määrä on merkittävästi suomesta poikkeava, voitaisiin tehdä johtopäätöksiä ympäristön ja kulttuurin vaikutuksesta puusuhteisiin.

Tutkimuskyselyä levitettiin molemmissa maissa lumipallomenetelmällä omissa ja sidosryhmien verkostoissa, sosiaalisessa mediassa ja perinteisessä mediassa. Olin tyytyväinen erityisesti Suomen tutkimuskyselyn saamaan suosioon ja aineiston laajaan maantieteelliseen kattavuuteen. Kysymykset Suomen ja Alankomaiden tutkimuskyselyssä olivat pääosin samat (Kts. I ja II liitteet). Kuitenkin Alankomaissa aineisto kerättiin covid-19 pandemian aikaan, ja se vaikutti luontoympäristöissä liikkumiseen, joko vähentäen tai lisäten sitä voimakkaasti. Tästä oli tutkimuskyselyssä oma kysymyksensä. Alankomaissa aineisto jäi niukaksi sidosryhmäyhteistyön puuttuessa. Toisenlaisella aineistonkeruun menetelmällä, esimerkiksi satunnaisotannalla tehdyllä postituslevityksellä olisi mahdollisesti voitu saada suurempi ja tasapainoisempi otanta.

Kuva 2. Tutkimuskyselyn aineisto Suomessa ja Alankomaissa (I, II)

3.3 Aineiston analysointi osatyössä I

Ensimmäisessä osatyössä (I) tarkastelin, millaisista ominaisuuksista ihmisten ja puiden väliset suhteet koostuvat. Aineistona käytin Suomessa kerätyn kyselyaineiston monivalintakysymyksiä. Hyödynsin tärkeimpien puusuhteisiin vaikuttavien tekijöiden määrittämisessä ja tyyppillisten puusuhteiden tunnistamisessa kvantitatiivisia monimuuttuja-analyyseja: pääkomponenttianalyysiä (Chavent ym. 2014) ja K-medoids-klusterointia (Reynolds ym. 2006; Schubert ja Rousseeuw 2019). Näiden avulla määritin yleistetyt puu-ihmis- ja puusuhdetyypit, joiden määrä rajautui kolmeen kussakin luokassa. Ristiintaulukoinnin avulla analysoimieni suhdetyyppien sekä ihmis- ja puutyypien välisten yhteyksien tilastollista vahvuutta khin neliötestillä.

3.4 Aineiston analysointi osatyössä II

Toisessa osatyössä (II) tarkastelin ensimmäisen osatyön tavoin, millaisista ominaisuuksista ihmisten ja puiden väliset suhteet koostuvat. Lisäksi analysoin, miten suhteet ilmenevät käytännössä hyötynä ja mahdollisuuksina. Tähän käytin Alankomaissa kerättyä tutkimuskyselyaineistoa. Tässä työssä syvensin aineiston tulkintaa laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Toteutin tilastollisen analyysin samalla tavoin kuin osatyössä I, mutta korvaten pääkomponenttianalyysin moniulotteisella skaalauksella (NMDS). Ihmis-, puu- ja suhdetyypit määritettiin NMDS-analyysin pohjalta tehdyn k-medoids-klusteroinnin avulla. Määritettyjen tyyppien sisältöä tulkittiin ensin monimuuttuja-analyysin päävaihtelusuuntien kanssa kytköksissä olevien vastausvaihtoehtojen avulla. Lisäksi tulkintaan käytettiin laadullista analyysiä. Kvalitatiivisen analyysin tavoitteena oli vahvistaa, selkeyttää ja tarvittaessa muuttaa aiemmissa kvantitatiivisen analyysin vaiheissa tehtyjä tulkintoja (Teddlie ja Tashakkori 2009).

Laadullinen analyysi keskittyi kysymykseen ”Miksi valitsit tämän puun?” Ekokriittisen lähiluvun (esim. Lahtinen ja Lehtimäki 2008) ja teorialähtöisen temaattisen sisältöanalyysin (Braun ja Clarke 2006) ja keinoin tunnistin aineistossa olevia toistuvia teemoja. Teemojen kokoaminen auttoi havaitsemaan, millaisia hyötyjä ja mahdollisuuksia kussakin puusuhteissa ilmenee ja miten niitä ylläpidetään ja hyödynnetään. Tunnistetut mahdollisuudet ja hyödyt luokiteltiin ensisijaisiin, jotka parhaiten kuvasivat kutakin puusuhdetta, ja toissijaisiin, jotka eivät olleet niin keskeisiä suhdetyypin sisällä, mutta läsnä monissa suhteissa täydentäen kokemusta.

3.5 Runousaineiston keruu ja tekstiaineistojen analyysi osatyössä III

Kolmannessa osatyössä (III) analysoin, miten minuutta jäsennetään suhteessa puihin. Työssä yhdistettiin kaksi aineistoa: Suomesta tutkimuskyselyssä kerätty omanalainen laadullinen aineisto (kertoma-aineisto) ja suomalainen kaunokirjallinen aineisto (puurunousaineisto). Molemmat aineistot liittyvät vahvasti itseilmaisuuksiin ja omien tuntemusten ja kokemusten sanoittamiseen. Kaunokirjallisuuden lajeista valitsin runouden sillä oletuksella, että yksilölliset puihin liittyvät tunteet, kokemukset ja tuntemukset tulevat siinä tiiviimmin ja korostuneemmin sanoitetuiksi kuin kertomakirjallisuudessa (ks. esim. Soukka 2022). Runous

lajina paitsi ilmentää myös herättää lukijassa monenlaisia tunteita ja tuntemuksia (Kainulainen 2016).

Rajasin kaunokirjallisen aineiston Suomessa 2019–2021 vuosina julkaistuihin runoteoksiin pystyäkseen peilaamaan toisiinsa kyselytutkimuksen avointen kysymysten vastauksia ja samaan aikaan ilmestyneitä puuaiheisia runoja. Näin saatu runoaineisto rajattiin vielä tarkemmin niihin kokoelmiin, joissa puut ja puusuhteet esiintyvät koko teosta luonnehtivana kantavana aiheena. Näitä aineistoon otettuja teoksia oli lopulta kahdeksan, eli noin 10 % kustantamojen tuona aikana julkaisemista noin 80 runoteoksesta, joista miltei puolessa käsiteltiin jollain tavoin metsiä ja puita sekä metsä- ja puusuhteita.

Ekokriittinen lähiluku oli tekstiaineistojen analyysimenetelmä, jossa huomiota kiinnitetään luonnon ja ihmisen luontosuhteen esittämisen tapoihin ja tekstien ilmentämiin luontokäsityksiin. Ekokritiikki on kulttuuristen (tyypillisesti kaunokirjallisuuden) luontoesitysten humanistista tutkimusta, joka korostaa ei-inhimillisten olentojen ja luonnonympäristöjen merkityksellisyttä tekstien ja teosten kielessä, kerronnassa ja sisällöissä (Garrard 2005; Lahtinen ja Lehtimäki 2008). Ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen lähtökohtana on ajatus luonnon ja luontoa koskevien kulttuuristen käsitysten vastavuoroisesta suhteesta: luonto vaikuttaa merkityksiin, joita ihmiset siihen liittävät, ja luontoa koskevat käsitykset puolestaan vaikuttavat käytäntöihin ja toimintaan luonnossa. Ekokriittisessä tarkastelutavassa toistuu sama vastavuoroisuuden periaate kuin ominaisuuksien ekologian ja posthumanistisen lajienvälisyyden näkökulman luontokäsityksissä. Tässä tutkimuksessa ekokriittisyys merkitsee herkkyyttä ja tarkkuutta puumainintojen ja -kielikuvien huomaamiseen sekä avoimuutta puiden moninaisille merkityksille runoissa ja kyselyvastauksissa.

Elämäkerrallisten teemojen analyysin teoreettisena taustana käytettiin *topobiografiaa* (Karjalainen 2006, 2009). Topobiografinen paikan tulkinta auttaa hahmottamaan puihin liittyviä muistoja ja niiden suhdetta kertojan identiteettiin.

Tekstiaineistojen lähiluvun yhteydessä tekstit teemoiteltiin vaiheittaisesti ensin puusuhteisiin, sitten minuuden ja elämäntarinan jäsennyksiin keskittyen. Temaattinen sisällönanalyysi toteutettiin rinnakkain sekä valituille runoille, että Suomessa kerätyn tutkimuskyselyn avointen kenttien vastauksille. Kertomusaineistosta teemoiteltiin eri elämän vaiheiden ja minuuden kokemisen kuvauksia. Koska tutkimuskyselyn vastauksia oli niin valtavasti, toteutin teemoittelun kertoma-aineistolle aineistopohjaisina sanahakuina. Molempien aineistojen lähiluvun perusteella minulla oli jo alustava lista aineistossa esiintyvistä yleisistä teemoista.

3.6 Tutkimusetiikan huomiointi aineistonkeruussa

Tutkimus tehtiin Suomen tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden mukaan (Kohonen ym. 2019). Tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että osallistuneiden fyysistä koskemattomuutta tai henkistä turvallisuutta ei vaarannettaisi. Tutkimuksen tiedot kerättiin vapaaehtoisella tutkimuskyselyllä verkossa. Vältin tarpeettoman arkaluonteisten tietojen keräämistä osallistujilta, ja osallistuja pystyi jättämään vastaamatta kohdat, joihin ei halunnut antaa tietoja. Osallistujista kerättiin kuitenkin nimet ja yhteystiedot haastattelujen tekemistä varten tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa. Näitä tietoja käsiteltiin erillään muusta aineistosta. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat yli 18-vuotiaat aikuiset, mutta myös jotkut alaikäiset osallistuiivat tutkimuskyselyyn huoltajiensa suostumuksella ja tutkijan valvonnassa Itä-

Suomen yliopiston tiedetapahtuman yhteydessä. Tässä tutkimuksessa kerätyt aineistot anonymisoitiin ja aineistot arkistoititiin Suomen Metsämuseo Luston (Suomen Metsämuseo Lusto 2024) arkistoon hankenimellä *Puut lähellämme*.

4. TULOKSET

4.1 Puusuhdeaineiston päävaihtelusuunnat Suomessa (I)

Kustakin aineiston osiosta (vastaajan demografiset tiedot, puiden toiminnalliset ominaisuudet, puusuhteen tarina) määritettiin kaksi tai kolme päävaihtelusuuntaa (pääkomponenttia), jotka edustivat jatkumoa vastakohtaisten ominaisuuksien kanssa.

Vastaajien demografisissa tiedoissa nämä edustivat i) vahvaa ja heikkoa vuorovaikutusta luonnon kanssa, ii) kaupunkien ja maaseudun elinympäristöä ja identiteettiä, iii) korkeampaa ja alemmaa koulutusta. Vahvin vaihtelusuunta kuvasi eroja niiden vastaajien välillä, jotka valitsivat runsaasti erilaisia luonnossa toimimisen tapoja sekä luontoon liittyviä aistielämyksiä, ja niiden välillä, jotka eivät ilmoittaneet toimintoja ja elämyksiä. Toinen vaihtelusuunta kuvasi vaihtelua vastaajien asuinpaikan mukaan. Kaupungissa asuminen liittyi nuorempiin ikäryhmiin ja asumiseen kerrostalossa tai rivitalossa, kun taas maaseudulla asuminen liittyi vanhempiin ikäryhmiin, maan omistamiseen ja omakotitalossa asumiseen. Lisäksi kaupungissa asuminen liittyi luonnon aineettomien arvojen ja käyttötarkoitusten arvostamiseen, kun taas materiaallinen luonnon käyttö ja hallinta liittyi maaseudulla asumiseen.

Puiden toiminnallisia ominaisuuksia kuvaavassa aineistossa tärkeimmät päävaihtelusuunnat kuvasivat vaihtelua i) havupuiden ja lehtipuiden välillä ja ii) pienten, nuorten ja suurten, vanhojen puiden välillä. Monet muut ominaisuudet seurasivat havupuu/lehtipuu -jakoa. Havupuiden ilmoitettiin usein olevan itsestään kasvaneita ja sijaitsevan metsässä, kun taas lehtipuiden tiedettiin tai arveltiin olevan istutettuja ja ne sijaitsivat useimmiten kaupunkiympäristöissä ja piholla. Havupuihin liitettäviä ominaisuuksia olivat ympärivuotinen vihreä väri, pihkan tuoksu ja rungon säännöllinen suora muoto, kun taas lehtipuihin liitettiin kirkkaat syysvärit, lehtien tuoksu ja ääni sekä monimuotoiset rungon muodot.

Tärkein päävaihtelusuunta ihmisen ja puun välisissä suhteissa liittyi i) tunne- ja aistikokemusten esiintymiseen suosikkipuun kanssa. Toinen päävaihtelusuunta liittyi ii) puun ympärillä tapahtuvaan toimintaan, jossa puun kanssa toimisessa erottuivat aktiivinen puun ja sen ympäristön hoito, sekä vaivaton emotionaalisiin ja aistillisiin kokemuksiin perustuva oleminen. Kolmas vaihtelusuunta iii) liittyi puusuhteen pituuteen. Pitkissä suhteissa henkilökohtaiset muistot olivat tärkeitä, kun taas uudessa suhteessa korostui läsnäolo arjessa.

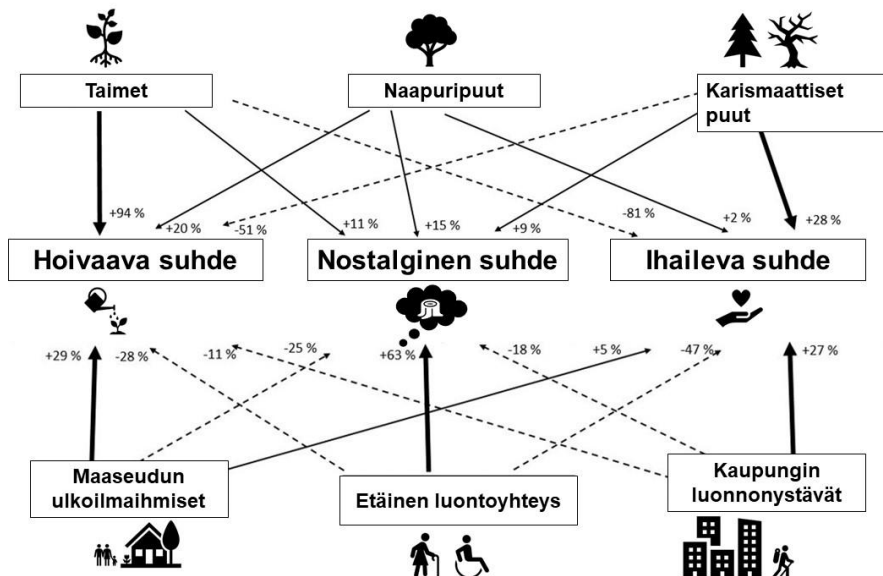
4.2 Puu-, ihmis- ja suhderyhmät ja niiden yhteydet Suomessa (I)

Kyselyvastausten pohjalta tehdyssä ryhmittelyssä erotettiin kolme puuryhmää: karismaattiset *havupuut* (n = 748), *taimet ja pienet puut* (n = 269) ja *naapuripuut* (n = 645). Ihmisistä puolestaan tunnistettiin kolme vastaajaryhmää: *maaseudun ulkoilmaihmiset* (n = 634),

kaupunkien luonnonystävä (n = 605) ja ihmiset, joilla on heikko vuorovaikutus luonnon kanssa (n = 423). Myös puusuhderyhmiä muodostui kolme: *ihailevat suhteet*, *hoitavat suhteet* ja *nostalgiset suhteet*. Jokaisella suhteella oli selvä kytkös ihmis- ja puutyyppeihin. (Kuva 3.)

- 1 *Ihailevat suhteet* suuriin ja vanhoihin karismaattisiin puuihin, jotka perustuvat ensisijaisesti aisti- ja tunnekokemuksiin, olivat yleisiä kaupunkilaisten luonnonystävien keskuudessa (n = 592).
- 2 *Hoitavat suhteet* kotipihojen nuoriin taimiin ja suurempiin naapuripuuihin ovat tyypillisintä taloja omistaville maaseudun ulkoilmamiehille (n = 437).
- 3 *Nostalgiset suhteet* liittyvät puuihin, joilla on symbolista arvoa sellaisten ihmisten muistoissa, joilla ei enää ollut välitöntä materiaalista yhteyttä aiemmin merkittävään elinympäristöönsä ja sen puuihin (n = 633). Nostalginen suhde liittyy kaikkiin erilaisiin puutyyppeihin.

Puiden ja ihmisten ominaisuuksilla osoittautui olevan yhteys siihen, millaisiksi puusuhteet muodostuvat (Kuva 3.). Tulokset osoittavat, että ihmisten elämäntavat, maalainen tai kaupunkilainen identiteetti ja luontoyhteyden aktiivisuus ovat voimakkaimmat puusuhteisiin vaikuttavat tekijät. Puiden ominaisuuksista voimakkaimmin vaikutti puiden koko ja ikä sekä sijainti, ei niinkään puun laji. Yleisimmät puusuhteisiin liittyvät tunteet olivat ilo, ihailu ja kokemus siitä, että ”puu edustaa jotain minua suurempaa”.

Kuva 3. Puu-, ihmis- ja suhderyhmät ja niiden yhteydet Suomessa kerätyn aineiston analyysin pohjalta. Nuolet edustavat yhteyksiä. Lihavoidut nuolet edustavat odotettua yleisempiä yhteyksiä (> 24,9 %), katkoviivat odotettua harvinaisempia (> 24,9 %), ja normaalit ovat lähellä satunnaisen keskiarvoa. Prosenttiosuudet viittaavat eroihin odotetusta esiintymistiheydestä. (l)

4.3 Puu-, ihmis- ja suhderyhmät ja niiden yhteydet Alankomaissa (II)

Alankomaista saatujen kyselyvastausten pohjalta tehdyssä ryhmittelyssä määritettiin kolme puutyyppeä: *arkipuu, puutarhapuu ja karismaattinen puu*. Ryhmät olivat samankaltaisia kuin Suomen aineistossa (I). Alankomaalaiset ihmiset puolestaan ryhmittäytyivät kolmeen ryhmään: *nuoremmat kaupunkilaiset, vanhemmat kaupunkilaiset ja ikääntyneet maalaiset*. Ihmisryhmiä erotti toisistaan ikä (yli tai alle 39 vuotta), asuinpaikka kaupungissa tai maalla ja asumisen tyyppi. Vanhemmat vastaajat asuivat tyypillisemmin omistusasunnoissa kuin nuoret. Kaikki ryhmät vierailivat aktiivisesti puistoissa, metsissä ja viheralueilla, nuoremmat kuitenkin useammin kuin vanhemmat.

Suhderyhmiä muodostui niin ikään kolme. *Nostalgisessa suhteessa* suosikkipuun tarjosi tärkeitä muistoja, tyypillisesti vastaajan lapsuudesta. *Hoitavassa suhteessa* suosikkipuun, joka yleensä sijaitsee vastaajan omassa puutarhassa, tarjosi toveruutta jokapäiväisessä elämässä, mutta antoi myös materiaalisia mahdollisuuksia, kuten hedelmiä tai suojaa auringolta. *Voimaannuttavassa suhteessa* puolestaan korostui suosikkipuun tarjoama aineeton tuki ja voiman saamisen tuntu.

Puusuhteiden muodostuminen liittyi selvästi tiettyjen puutyyppeiden ja ihmisryhmien väliseen vuorovaikutukseen. Karismaattiset puut liittyivät voimaantumissuhteeseen ja puutarhapuut hoivaussuhteeseen. Arkipuut olivat tyypillisimpiä nostalgiselle suhteelle. Puutaksonien osalta tammi ja pyökki olivat Alankomaissa tyypillisiä karismaattisia puita, koivu puolestaan yleinen arkipuun, mutta muuten puutaksonien ja kolmen puutyypin välille ei muodostunut selkeitä yhteyksiä.

Klustereiden vertailun perusteella nostalginen suhde puihin oli tyypillinen nuoremmille kaupunkilaisille. Vanhemmilla ihmisillä oli pääasiassa hoivaava suhde suosikkipuuhinsa, kun taas ikääntyneillä maalaisilla vastaukset eivät liittyneet vahvemmin mihinkään puusuhteista, vaan mieltymykset hajaantuivat kaikkien suhteiden ja puutyyppeiden kesken.

- 1 *Nostalginen suhde* liittyi erityisesti arkipuuhin, mutta kaikkiin muihinkin puutyyppeihin erityisesti nuorempien kaupunkilaisten parissa.
- 2 *Hoitava puusuhde*, joka liittyi puutarhapuihin ja arkipuuhin yleisesti vanhempien kaupunkilaisten kotipihoilla.
- 3 *Voimaannuttava suhde*, joka liittyi suuriin ja vanhoihin karismaattisiin puihin erityisesti kaupunkilaisten parissa.

Sain selville, että Alankomaiden aineistossa puiden, ihmisten ja suhteiden luokat olivat samantyyppiset kuin Suomen aineistossa.

4.4 Puiden tarjoumat puusuhteissa eli ihmisten puilta saamat hyödyt (II)

Alankomaissa kerätystä tutkimuskyselyn aineistosta löysin laajan kirjon erilaisia puiden tarjoumia. Ne ovat havainnoituja materiaalisia ja käytännöllisiä hyötyjä, sekä aineettomia emotionaalaisia ja symbolisia mahdollisuuksia (Taulukko 1).

Nostalgisessa puusuhteessa jo pelkästään puun ajattelu tuotti aineettomia tarjoumia, esimerkiksi elämänkulkuun liittyviä muistoja. *Hoitavassa puusuhteessa* puutarhapuut tarjosivat kumppanuuden tunteita, mutta myös materiaalisia hyötyjä, kuten mieluisaa tekemistä, hedelmiä ja puun suojaavan varjon. Tässä puusuhteessa tarjoumia havaitaan osana jokapäiväistä toimintaa puiden toimiessa arjen maiseman kehystäjinä ja elämänkulun todistajina. *Voimannuttavassa puusuhteessa* voiman ja tuen saamisen ja rauhoittumisen tunne korostuivat karismaattisten puiden seurassa, mutta tarjouman hyödyntäminen vaati yleensä tarkoituksellista puun luona käymistä.

Lajittelin aineistosta löydetty tarjoumat kahteen luokkaan. Ensimmäisenä tulevat puusuhteen tyyppiä kuvaavat ydintarjoumat (A). Toissijaiset tarjoumat puolestaan olivat suhteessa tärkeitä, mutta eivät uniikkeja ryhmien välillä (B). (Taulukko 1).

Taulukko 1. Puusuhteiden tarjoumat (III)

	Nostalginen puusuuhde	Hoitava puusuuhde	Voimaannuttava puusuuhde
A	Muistelu, kasvinkumppanuus, yhteys historiaan, yhteys perheenjäseniin, yhteys lapsuuteen, leikkiminen, kiipeily, turvapaikka, lepopaikka, ajanviettopaikka, istuskelu, juhliminen.	Arkinen kumppanuus, ystävyys, puutarhanhoito, kauneudesta nauttiminen, hedelmät ja marjat, kukat, varjostaminen, rentoutuminen, vuodenaikojen havainnointi, luonnon havainnointi, luonnon ymmärtäminen, puunhoito, onnellisuuden tunne, materiaallinen yhteys, aistinautinnot.	Voimaantumisen tunne, tuen saaminen, ihailun tunne, kauneudesta nauttiminen, yhteys ihmistä suurempaan, hengellinen kokemus, aistinautinnot, koskettaminen, halaaminen ja nojailu, huolten jakaminen, tunteiden säätely, meditaatio, juurtuminen, lepääminen, luonnon voiman tuntu, luonnon itseisarvon tunnistaminen.
B	Ihailun tuntu, kauneudesta nauttiminen, aistinautinnot.	Yhteyden tuntu perheeseen, historiaan ja lapsuuteen. Muistot, huolen kantaminen, surun tunteminen, pysyvyyden tunne, ihailu.	Huolen kantaminen, menetyksen tuntu, konfliktien kohtaaminen, aktivismiin osallistuminen, lempipaikka, maisemamerkki, paikkaan kuulumisen tunne.

4.5 Puiden biografiset teemat (III)

Molemmissa kirjallisissa aineistoissa, niin verkkokyselyn vapaiden tekstikenttien vastauksista kootussa kertoma-aineistossa, kuin puuaiheisissa runokokoelmissa, ihmiset jäsensivät minuuttiaan suhteessa tiettyyn puuhun ja kasvupaikkaan liittyvien muistojen sekä merkityksellisten kokemusten perusteella. Puut voivat olla myös merkittäviä elämäkatsomuksen, maailmankuvan ja arvomaailman kannalta, jolloin puusuhte kytkeytyy identiteettiin. Puiden merkitystä hahmotettiin sekä suvun tai yhteisön identiteetin merkitsijänä, tai yksilön oman elämäntarinan symbolina. Molemmissa aineistoissa puut ovat kanssaeläjiä ja elämänvaiheiden merkitsijöitä, jolloin puusuhteissa on erotettavissa symbolisia ja konkreettisia ulottuvuuksia.

Kertoma-aineistossa vastaajat kuvasivat usein puihin liittyviä muistoja sekä puihin liittyviä menneitä tai nykyisiä toimintoja: esimerkiksi puun istuttamista, hoitamista sekä sen luona lepäämistä tai leikkimistä. Elämänvaiheiden muistelua esiintyi myös runoudessa, jolloin puun kasvu ja lopulta tuhoutuminen vertautuvat ihmisen elämään ja kuolemaan. Omien voimavarojen löytäminen tärkeiden puiden läheisyydessä tai niitä ajattelemalla oli toinen tärkeä minuuteen liittyvä, molempia aineistoja yhdistävä teema. Hahmotin viisi merkittävää elämäkerrallista teemaa, jotka saavat ihmisen tuntemaan yhteyttä puun kanssa: syntyminen/istuttaminen, suojeleminen/kohtalonyhteys, voimaantuminen/kasvaminen, haavoittuvuus/vioittuminen, sekä kuolema/kaatuminen.

- 1 *Syntyminen / istuttaminen.* Puun istuttamiseen kiteytyy paljon symboliikkaa. Se konkretisoi uuden alkua (esim. talon rakentaminen, muutto, lapsen syntymä) ja mittaa ajan kuluu. Usein puun merkitys muuttuu ajan kuluessa: lapselle istutettu puu saattaa saada ajan mittaan merkityksiä oman itsen symbolina, kodin merkinä ja myöhemmin edesmenneen läheisen muistomerkinä. Puu voi symboloida myös ylisukupolvista jatkumoa.
- 2 *Suojeleminen / kohtalonyhteys.* Pihapuihin liittyy kodin suojelemisen merkityksiä. Puun saatetaan ajatella olevan kodin ja perheen suojeleja, jopa perheeseen kuuluva jäsen. Puu suojelee kotia ja perhettä, mutta vastaavasti talon asukkaiden on vaalia pihapuuta. Suomalaisessa kansanperinteessä tunnetaan käsitys, jonka mukaan kodin tai suvun suojeluspuulla on kohtalonyhteys sitä vaalivaan sukuun: mitä tapahtuu puulle, tapahtuu myös sen suvun ihmisille. Tämä uskomus elää puihin liittyvässä ajattelussa edelleen.
- 3 *Voimaantuminen / kasvaminen.* Puu on itsenäistymisen ja minuuden löytämisen paikka. Henkilökohtainen yhteys puihin syntyy aistimellisuuden ja kehollisuuden kautta. Kertoma-aineiston perusteella puiden parista etsittiin rauhaa, omaa tilaa, voimaa, viisautta ja energiaa. Puut ovat ”voimapuita” ja ”lepopuita”, joiden luona ihminen saattaa kääntyä pohtimaan omia arvojaan, tarpeitaan ja haaveitaan sekä näin syventää ja vahvistaa itsetuntemustaan. Puun avulla yhteys saavutettiin itseän, mutta myös luontoon ja koko luomakuntaan, jonka osa ihminen on. Yhteyden laajentaminen ihmisen ja puun välisestä yhteydestä laajemmaksi yhteydeksi vahvistaa ihmisen henkistä kokemusta ja arvomaailmaa.

- 4 *Haavoittuvuus/vioittuminen.* Puuhun samaistuminen on keino käsitellä omaa haavoittuvuutta tai vaikeita kokemuksia. Puuta ei näissä yhteyksissä koeta ihmistä suuremmaksi tai vahvemmaksi, vaan puu voidaan nähdä ihmisen tavoin vioittuneena, kärsivänä, heikkona, samaistuttavana kanssaolentona. Puuhun samastuminen on tällöin kanssakärsijän kohtaamista ja auttoi itsemätunnon tuntemisessa.

- 5 *Kuolema/kaatuminen* Jos puu on ihmiselle symbolisesti tärkeä toimien esimerkiksi turvan ja levon paikkana, saattaa puun äkillinen kaataminen aiheuttaa voimakasta tuskaa ja traumaa, etenkin jos menetys tapahtuu herkässä tilanteessa tai yllättäen. Lempipuun kaataminen on lähes poikkeuksetta yksilöllinen tragedia, jossa jotain elinpiiriin ja minuuteen kiinnittyvää menetetään. Se saattaa merkitä loppua tietylle aikakaudelle, esimerkiksi lapsuudelle. Puun menetys saattaa olla haastava luopumisprosessi, joka kytkeytyy puun symboloimien muistojen, arvojen ja merkitysten käsittelyyn.

5. TULOSTEN TARKASTELU

5.1 Analyysi ja tulokset

Tutkimukseni kaksi pääkysymystä olivat, millaisista ominaisuuksista ihmisten ja puiden väliset suhteet muodostuivat ja miten nämä suhteet ilmenivät käytännössä esimerkiksi toimintana ja merkityksinä. Olin kiinnostunut selvittämään miten ihmisten ja puiden ominaisuudet vaikuttivat näiden välille syntyviin yhteyksiin (I ja II). Halusin löytää keinon tarkastella lajienvälistä vuorovaikutusta puiden ja ihmisten välillä (II). Lempipuiden merkityksiä tarkastelin ihmisen identiteetin rakentumisen kautta tässä vuorovaikutuksessa (III).

Saadakseni aiheesta kattavan kuvan, hyödynsin erilaisten aineistojen sekä menetelmällisten ja teoreettisten lähestymistapojen ristiin valotusta. Monitieteisen tutkimusotteen tavoitteena oli myös löytää keinoja tieteidenväliseen vuoropuheluun yhdistämällä luonnontieteellinen lähestymistapa humanistiseen tutkimusperinteeseen. Käytännössä se tarkoitti positivistisen filosofisen suuntautumisen yhdistämistä konstruktivistiseen suuntautumiseen. (Lakomäki ym. 2011; Hämäläinen ym. 2019.)

Tilastollisten analyysien avulla pystyin tunnistamaan tyypillisimmät puiden, ihmisten ja puusuhteiden tyypit, ja hahmottamaan niiden yhteyden toisiinsa. Laadullisella analyysillä hahmotin erilaisia tarinallisia teemoja ja käytännön tarjoumia liittyen kuhunkin puusuhdetyyppiin. Ekokriittisen lähiluvun keinoin syvennyin puille runoudessa annettuihin merkityksiin sekä biografiseen eli elämäkerralliseen näkökulmaan runoissa ja puukertomuksissa.

Tutkimus paljasti, että merkitykselliset puusuhteet olivat yleisiä hyvin erilaisten ihmisten parissa – mitään tiettyä ihmisen ominaisuutta, joka olisi ollut edellytys puusuhteen muodostumiselle, en löytänyt. Sama moninaisuus näkyi myös puiden suhteen: hyvin monen näköiset ja monen lajiset puut sopivat lempipuiksi. Ihmisten tunneperäinen kiintymys puihin, sekä puille annetut merkitykset ja puihin liittyvät toimet kuitenkin vaihtelivat voimakkaasti ihmisten omaisuuksien ja mieltymysten mukaan.

5.2 Puusuhteet lajienvälisten suhteiden valossa

Tutkimuksen keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä oli monilajisten suhteiden tutkimus (Kirksey ja Helmreich 2015; van Dooren ym. 2016). Siinä *kumppanilajin* käsite korostaa vastavuoroisuutta, eli molempiin suuntiin toimivaa vaikuttavuutta ja kanssaelämisen tematiikkaa (Haraway 2008). Aineistoissa tällaista ihmisen ja puun välistä vastavuoroisuutta syntyi, kun puu oli jollain tapaa erityinen ja tunnistettava, mahdollistaen yhteyden ja kumppanuuden kokemisen. Tässä työssä sovellan biofilisen ystävyyden tulkintaa (Santas 2014), joka perustuu biofiliahypoteesin lisäksi Aristoteleen ystävyyksäilykseen ”pfilia” (Aristotle 1961). Lajienvälisen ystävyyden kolme suhdetyyppiä (Santas 2014) auttoivat tulkitsemaan tilastollisen analyysin paljastamia puusuhdetyyppejä ja näkemään erilaisia yhteyden lajeja puusuhteiden pohjalla. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Ystävyysskategoriat, lajienväliset ystävyyssuhteet ja ihmisen ja puun välisen yhteyden lajit verrattuina toisiinsa. Ensimmäinen sarake kuvaa Aristoteleen (1961) ystävyyssmallia ”*philia*”, toinen Santasin (2014) lajienvälisen ystävyyden ”*biofilia*” sovellutusta. Ihmisen ja puun välisen yhteyden jaottelu syntyi osatyössä I. Nämä kategoriat ohjasivat näkyvästi tulkintaa myös osatyössä II ja III.

Aristoteleen ystävyysskategoriat (Aristotle 1961)	Lajienvälinen ystävyys (Santas 2014)	Ihmisen ja puun välisen yhteyden lajit
Hyötyyn perustuva ystävyys	Symbioottinen suhde Lajien tai yksilöiden yhteistoiminta molempia hyödyttävällä tavalla.	Materiaalinen yhteys Hoivasuhde, taimia ja naapuripuita kohtaan. Ihmisellä on moninaisia materiaalisia ja tunteellisia tavoitteita hoivasuhteessa.
Mielihyvään perustuva ystävyys	Hedonistinen suhde Vuorovaikutus esimerkiksi jakamalla kiintymystä tai muistoja.	Aistillinen yhteys Ihailevissa puusuhteissa naapuripuita kohtaan tunnetaan jokapäiväistä iloa ja esteettistä mielihyvää.
Hyveeseen perustuva ystävyys	Kalondistinen suhde Erilajisia yksilöitä tai ryhmiä yhdistää ihailu tai joidenkin ominaisuuksien hyvyys.	Transendentti yhteys Karismaattiset puut, joilla on erityisiä ihailtavia ominaisuuksia herättävät moninaisia mielikuvia ja kokemusta suuremmasta yhteydestä ihailevissa puusuhteissa.
		Symbolinen yhteys Kaikkia puusuhdetyyppäjä yhdistävä ominaisuus, jolla puut saavat lisäarvoa niihin liittyvien muistojen ja symbolisten merkitysten kautta.

Pihapuihin liittyvässä hoivasuhteessa korostuivat materiaalisen yhteyden ja hyödyn teemat. Naapuripuiden ja visuaalisesti kiinnostavien puiden ihailuun liittyivät aistiyhteyden ja mielihyvän merkitys. Karismaattisista puista voimaantumiseen yhdistyi kokemus transsendentista (ylimaallisesta) yhteydestä ja kalondistinen vakaan ihailun ja kunnioituksen tunne. Santasin ja Aristoteleen ystävyysskulttuurin verrattuna uutta oli symbolisen yhteyden hahmottaminen. Tämä näkyi nostalgisessa puusuhteessa, joka mahdollisti suhteen sellaiseen puuhun, johon materiaalinen yhteys oli katkennut. Nostalginen puusuhte mahdollisti ylisukupolvisten merkitysten siirtymän ihmiselämää pidemmällä aikajänteellä, sekä moninaisten symbolisten merkitysten kerrostumisen puusuhteeseen. Symbolinen yhteys saattoi tietenkin liittyä myös muihin puusuhteisiin, todennäköisesti kehittyen niistä.

Biofiliahypoteesin (Wilson 1984) mukaan ihmisen yhteys luontoon on inhimillisen hyvinvoinnin perusta. Keyes (2005) kuvaa hyvinvointia *emotionaalisen hyvinvoinnin*, *psykologisen hyvinvoinnin* ja *sosiaalisen hyvinvoinnin* käsitteiden kautta. *Emotionaalista hyvinvointia* saattoi vahvistaa ihailevissa puusuhteissa koettu hedonistinen aistiyhteys, joka loi positiivisia tunteita ja tyytyväisyyttä. *Psykologiseen hyvinvointiin* kuuluvaa henkistä kasvua ja elämän tarkoituksellisuuden tunnetta saattoi vahvistaa ihailun synnyttämä transsendentti yhteys tai nostalgiaista kumpuava symbolinen arvonanto. *Sosiaalista hyvinvointia* saattoi vahvistaa hoitavassa puusuhteessa syntyvä materiaallinen yhteys ja tunne ympäristön hallinnasta. Jos materiaallinen yhteys tai aistiyhteys katkesi, saattoi samaan puuhun liittyvä aineeton kalondistinen tai symbolinen yhteys vielä luoda ihmiselle hyvinvointia.

Ihmisten ikä ja elämäntyyli maalaisina tai kaupunkilaisina vaikutti siihen, millaisia puusuhteita heille syntyi. Analyysissä korostui erityisesti asumismuodon ja omistussuhteiden merkitys. Tuloksissa ihailevat puusuhteet olivat nuorille kaupunkilaisille tyypillisiä, kun taas nostalgiset puusuhteet kuvasivat paluuta lapsuusajan puumuistoihin. Vastaavasti Laurén (2009) havaitsi että eri ikäiset ihmiset hakevat luontosuhteista eri asioita. Nuoruudessa ja keski-iässä metsästä haetaan rauhoittumisen hetkiä kiireiseen arkeen. Eläkeiässä puolestaan metsästä etsitään vielä tietoisemmin yhteyttä luontoon sekä paluuta lapsuusajan metsien tunnelmiin. (Laurén 2009). Laurénin tutkimus näyttää, että lähimetsien merkitys eläkeiässä oleville ihmisille korostuu, mikä voisi tulosteni perusteella päteä myös lähellä sijaitseviin puihin. Suhteet arkipuihin ja naapuripuuihin olivat luontoympäristöstä erkaantuneille ihmisille ensisijainen luontokokemus.

Kolmen tyypillisen puusuhteen näennäisistä eroista huolimatta kaikille oli ominaista suosikkipuuihin liittyvät myönteiset tunteet, kuten jokapäiväinen ilo, ihailu, yhteys ihmistä suurempaan ja nostalgia. Puihin liitettiin samanlaisia mieluisia ominaisuuksia kuin metsäluontoon yleensä, esimerkiksi rauhan, virkistykseen ja hyvän olon kokemukset (Laurén 2009). Metsäluonto voi ilmentää yksilölle henkilökohtaista vapautta, rauhaa ja sulautumista luonnon toimijoiden muodostamaan kokonaisuuteen. Kalondistiset tunteet siis heräävät metsäluonnossa liikkeessä, mutta me havaitsin niiden kytketymisen kokemukseen yksittäisistä puista. Samoin transsendentin yhteyden kokemus voi syntyä luontokokemuksessa metsässä. Tärkeää yhteyden muodostumisessa näyttää olevan moniaistinen kokemus, joka liittyy ihmisen kehon ja mielen osaksi luontoa. (Hankonen 2021.) Osalle ihmisistä pääsy viheralueille, saati metsiin ei ole mahdollista. Siksi olisi tärkeää ymmärtää voiko luonnon positiivisia terveysvaikutuksia saavuttaa kontaktissa jopa vain yhteen puuhun, esimerkiksi mielipaikkaan vertautuvaan ”lempipuuhun”.

5.3 Puusuhteet tarjoumateorian valossa

Osatyössä II halusin tarkastella puun ja ihmisen vuorovaikutusta. Lajienvälisessä (multispecies-) tutkimuksessa eri lajien vuorovaikutusta tutkitaan runsaasti, mutta koska ihmisen ja ei-inhimillisen puun ”kommunikaatio”, poikkeaa merkittävästi esimerkiksi ihmisen ja eläimen välisestä kommunikaatiosta, vuorovaikutuksen tarkasteluun tarvitaan toisenlainen näkökulma. Aineiston keruu perustui ekologiassa käytettyyn *ominaisuuksien ekologiaan*, lajienvälisten yhteyksien tulkintamalliin, joka perustuu lajien toiminnallisiin ominaisuuksiin (Klausmeier ym. 2020).

Ihmisen näkökulmasta puiden toiminnalliset ominaisuudet ovat niiden aistein havaittavia ominaisuuksia, kuten koko, muoto, värit, tuoksut, tekstuurit, ja äänimaailma.

Aistitutkimuksen piirissä (Rodaway 1994; Pink 2015) painotetaan, että luonnon ja ihmisen vuorovaikutus keskittyy keholliseen ja aistinvaraiseen kokemiseen. Biofilianäkökulman mukaan tässä vuorovaikutuksessa ihminen on vuorovaikutuksessa aistiensa kautta muiden eliöiden kanssa nimenomaan biologisena olentona (Kellert ja Wilson 2013). Tarjoumateoriaa (Gibson 1966, 1979) soveltaen, ensiksi ihminen havaitsee tarjouman aistimalla ja saa näin informaatiota ympäristöstä, sitten tulkitsee sen luoden merkityksiä henkilökohtaisen kokemusmaailmansa ja ympäröivän kulttuurin kautta (Rodaway 1994). Havaitseminen on siis aistimista, joka luo suhteen ympäristöön ja näyttäytyy siihen liittyvinä tuntemuksina, jotka voivat johtaa ympäristöön kohdistuvaan toimintaan ja päätöksiin (Rodaway 1994). Tätä prosessia kuvaan *Vuorovaikutuksen affektiivisen kehän* avulla (Kuva 1.)

Tarkastelin puiden roolia vuorovaikutuksessa, jossa puiden toiminnalliset ominaisuudet toimivat tarjoumien lähteenä. Ihminen havaitsi puiden tarjoumat aistinvaraisesti oman lajityyppisen havaintomaailmansa kautta. Havainnossa syntyvä affekti luo emotion, jonka ihminen luontokulttuurisessa viitekehysessään tulkitsee tarjoumana. (Kuva 1.) Käyttämäni teoreettinen malli alleviivaa luontokulttuurisen ympäristön (natureculture-sphere) vaikutusta tarjoumiin ja niiden tulkintoihin. Puusuhteissa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kaupunkilaiset ja maalaiset ympäristöt luovat erilaisia tarjoumia, eli erilaisia mahdollisuuksia puusuhteille. Esimerkiksi hoitavat puusuhteet ovat yleisempiä maaseutuympäristöissä, joissa ihmisillä on mahdollisuus istuttaa ja hoitaa puita omalla tontillaan. Kulttuurisen ympäristön vaikutus näkyy opittuina tulkintamalleina, eli puihin liittyvinä arvoina ja merkityksinä.

Aineelliset tarjoumat kehittyvät yleensä materiaalisen yhteyden kautta, esimerkiksi puun hoitamisessa, leikissä ja kiipeämisessä. Kun tarkastellaan aineellisia tarjoumia ja mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen eri puusuhteissa, havaitaan jakauma hoitavan puusuhteen useista mahdollisuuksista nostalgiseen suhteeseen, jossa ei ollut mitään nykypäivän mahdollisuuksia. Materiaalinen toiminta kuului tärkeänä osana hoitavaan puusuhdetyyppiin. Lasten tiedetään olevan luovia hyödyntämään luonnonympäristöjen ja puiden materiaalisia toimintamahdollisuuksia (Laaksoharju ja Rappe 2017; Rantala ja Puhakka 2020; Laaksonharju 2020). Tuloksemme havainnollistavat, miten kiipeily- ja leikkitoiminta vaihtuu ihmisen ikääntyessä toisenlaiseen materiaaliseen toimintaan – puun aistilliseen havainnointiin ja hoitamiseen. Aineellisten tarjoumien hyödyntäminen voi myös tuottaa aineettomia arvoja. Puihin liittyvät muistot, miellelyhtymät ja merkitykset voivat saada alkunsa aineellisten tarjoumien hyödyntämisen kautta. Ihmiset voivat myös siirtää kiintymyksensä toiseen puuyksilöön esimerkiksi vaihtamalla lapsuuden suosikkipuunsa toiseen ja täten säilyttää symbolisen yhteyden ympäristöön, jonka luokse eivät enää pääse.

Ihailevassa puusuhteessa suhteen ylläpitäminen ei vaatinut erityistä toimintaa, mutta puun tarjoumien (aineellinen) hyödyntäminen sen sijaan vaati pyrkimyksen hakeutua puun läheisyyteen. Myös hoitavassa suhteessa arki lempipuun kanssa mahdollisti useiden erilaisten tarjoumien hyödyntämisen, kuten mahdollisuuden nauttia kauneudesta ja kokea vuodenaikojen vaihtelua. Tämä oli mahdollista jopa ilman erityistä toimintaa tarjoumien hyödyntämiseksi. Luonnon loputon vaihtelu tarjoaa aina mahdollisuuksia uusiin tarjoumiin (Jokinen 2002).

Kuitenkin havaitsin, että uusien tarjoumien kokeminen ei ole rajatonta, vaan se katkeaa, kun yhteys lempipuuhun hiipuu. Nostalgisessa suhteessa uusia tarjoumia ei enää syntynyt. Tällöin ei toimintaa tarjoumien hyödyntämiseksi eikä puusuhteen ylläpitämiseksi tarvittu. Pitkässä puusuhteessa, erityisesti nostalgisessa, korostuvat symboliset ja aineettomat tarjoumat. *Aineettomia tarjoumia* on tutkittu esimerkiksi paikkasuhteiden syntymisen, muistojen ja identiteetin rakentamisen kautta (Korpela ym. 2001; Jones ja Cloke 2002; Bergstén 2018). Sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuus voidaan nähdä myös tärkeänä

luonnonympäristöjen tarjoumana (O'Brien ym. 2014). Tällaisia kulttuurisia ja sosiaalisia hyötyjä on vaikea havaita ja mitata. On erittäin kiinnostavaa, että vaikka materiaalinen yhteys lempipuuhun katkeaisi, voi ihminen silti muistelemalla hyödyntää lempipuun tarjoumia aineettomasti, ja saada muistojen kautta alkuperäisen kaltaisia elämyksiä. Vaikuttaa myös siltä, että esimerkiksi lapsuuden lempipuun tarjoumia voi korvata toinen, samanlainen tai riittävän samankaltainen puu. Olisi hyvä tutkia, miten lempipuiden muistelu vaikuttaa ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin silloin, kuin materiaalista – ja aistiyhteyttä ei enää ole saatavilla.

Luontokulttuurinen ympäristö luo erilaisia tulkintoja tarjoumille eri ympäristöissä. Keräsin tutkimusaineistoa kahdessa maassa, jotta voisin vertailla, miten kulttuurinen- ja luonnonympäristö vaikuttaa puusuhteiden muodostumiseen. Suomessa ja Alankomaissa kulttuurin ja ympäristön viitekehyksessä on selkeitä eroja, kuten alueellinen historia, asuintiheys, puulajivalikoima ja puiden määrä. Alankomaiden aineiston perusteella muodostetut puutyypit muistuttivat monin tavoin suomalaisia puutyyppejä, vaikka puulajien valikoima oli suurempi; arkipuiden ryhmä vastasi Suomen naapuripuuta, puutarhapuu taimikategoriaa ja karismaattisten puiden ryhmä löytyi molemmista aineistoista. Ihmistyypit olivat aineistossa erilaiset, jonka tulkitsen johtuvan Alankomaisen aineiston vinoumasta, sillä heikon luontoyhteyden ihmisryhmä jäi kokonaan puuttumaan. Kiinnostavaa on, että havaitut puusuhteet olivat Suomessa ja Alankomaissa samat. Myös puusuhteita määrittävä toiminta - sekä materiaalinen että aineeton - kuten puiden hoitaminen, ihailu tai nostalgia, olivat molemmissa aineistoissa identtiset. Suomessa ja Alankomaissa yhteisiä tarjoumia olivat esimerkiksi kiipeämisen mahdollisuus, kukat ja hedelmät, puun varjo, erilaiset aistinautinnot, eläinten tarkkailu ja mahdollisuus pysähtyä puun ääreen lepäämään, rentoutumaan, puuhastelemaan tai leikkimään.

Aiempien tutkimusten mukaan ihmisillä näyttää olevan yhtenevät mieltymykset puiden esteettisyydestä, lajista, muodosta ja koosta, esimerkiksi mieltymys suuriin paksurunkoisiin puihin ja suojaaviin latvuksiin (Summit ja Sommer 1999; Przewona ym. 2022.) Tämä viittaa siihen, että ihmiselle hyödyllisten tarjoumien tunnistaminen johtaa positiivisiin affekteihin ja mieltymyksen syntyyn. Samankaltaisuuden tulkitsen johtuvan siitä, että luontokulttuurinen ympäristö – ja sen muovaama ihminen itse - on molemmissa ympäristöissä riittävän samankaltaisia. Muiden vauraiden länsimaiden tavoin Suomessa ja Alankomaissa nykyiset elämäntavat ja arvot ovat yhteneväiset. Globalisaatio luo samuutta ja yhteneväisyyttä eri kulttuuriympäristöjen välille. Samanlaiset puumieltymykset viittaavat myös yleisinhimilliseen taipumukseen hahmottaa samanlaisia hyödyllisiä tarjoumia ihmisen selviytymiselle (kuten varjo, suoja, materiaalit, kiipeilymahdollisuus, hedelmät) (Summit ja Sommer 1999; Przewona ym. 2022).

Aineettomien tarjoumien hyvinvointivaikutukset tulivat vahvasti esille analyysissä kaikkien puusuhdetyyppien kohdalla Suomessa ja Alankomaissa. Näyttää siltä, että yksittäisillä puilla koetaan olevan samankaltaisia positiivisia vaikutuksia tunteiden säätelyyn ja kognitiiviseen palautumiseen kuin muillakin luonnonympäristöillä (kts. Ulrich ym. 1991; Hartig ym. 2003; Simkin ym. 2020). Luonnonympäristöjen tarjoamien hyötyjen joukossa on havaittu olevan merkittäviä, jopa elämänmullistavia vaikutuksia: itsetunnon kohenemista, itsenäistymistä, selviytymiskapasiteetin kasvua sekä mielenrauhaa ja henkisiä kokemuksia (esim. Korpela ym. 2001). Ympäristöpsykologinen tutkimus painottaa, että hyvinvointivaikutuksia luonnosta voi saada myös epäsuorasti, ilman tietoista vaivannäköä niiden eteen. Ihmisen ei tarvitse siis nähdä erityistä vaivaa aineettomien tarjoumien hyödyntämiseksi. Riittää, että oleilee luonnon keskellä aistit avoinna.

On havaittu, että ympäristön piirteillä on vaikutusta elpymiseen. Esimerkiksi luonnontilaista muistuttavien biodiversiteetiltään monipuolisten ympäristöjen elvyttävyyden on voimakkaampaa kuin köyhempien ympäristöjen (Simkin ym. 2020). Luonnon tarjoumat vaikuttavat siis ihmisen kokemukseen luonnossa myös ei-tietoisella tasolla. Elvyttävän luontokokemuksen piirteiksi kuvataan mm. kaunis, tuttu ja turvallinen ympäristö (mielipaikka), arkipäivän huolista irrottava vaikutus (etäisyys, siirtymä), luonnonympäristöön tarkkaavuuden siirtäminen ja uppoutuminen (lumoutuminen), rauhoittumisen mahdollisuus (hyväksyvä läsnäolo), jatkuvuuden kokemus (luonnon suuruus) sekä yhteyden tunne luontoon. (Salonen 2005; Korpela 2009.) Lumoutumisella tarkoitetaan tarkkaavuuden tahatonta kiinnittymistä johonkin ympäristön kiinnostavaan kohteeseen. Se on elvyttävä ja intensiivinen läsnäolon kokemus luontoympäristössä (Salonen 2010). Ympäröivään luontoon sulautumisella tavoitellaan sisäistä rauhaa ja levollisuutta sekä henkistä, fyysistä ja jopa taloudellista hyvinvointia. Kaikki nämä elvyttävän luontokokemuksen ominaisuudet näkyivät ihailevassa/voimaannuttavassa puusuhteessa tarjoumina, esimerkiksi kauneuden kokemisena, yhteyden tuntuna, henkisinä tai mystisinä kokemuksina, meditaatioympäristönä ja aistielämysten hyödyntämisenä esimerkiksi puuta koskettamalla tai halaamalla.

Kuitenkin on havaittu, että kaikki eivät havaitse luontoa ja sen tarjoumia samalla tavalla (Tyrväinen ym. 2003). Esitetään (mm. Ojala ym. 2019), että myös ihmisen ominaisuuksilla, kuten luontosuuntautuneisuudella, olisi vaikutusta luontokokemukseen ja luonnossa palautumiseen. Aineistossa havaitsin ihmisten eroavan toisistaan sen perusteella, kuinka voimakkaasti he luonnon aistielämyksiä ja tunnekokemuksia luonnossa tai lempipuun luona tunsivat. Tämän tulkitsin johtuvan voimakkaasta tai heikommasta luontoyhteydestä, mahdollisesti luontoyhteyden heikentymisestä elämäntilannetekijöiden myötä. Kyse voi olla myös elämäntapaeroista kaupunkiorientoituneina tai luonto-orientoituneina. Ojala ym. (2019) havaitsivat, että ihmisten kaupunki- tai luonto-orientoitumisella on vaikutusta aistikokemuksiin luonnossa ja niin ikään palautumisen kokemuksiin.

Luontokulttuurisen ympäristön erot Suomen ja Alankomaiden välillä eivät suoraan näkyneet tarjoumissa, affekteissa tai toiminnassa. Verkkolomakkeella kerätty aineisto on sillä tavalla ohutta, että sillä ei päästy tarkastelemaan henkilökohtaisia ja symbolisia merkityksiä kovin syvällisesti. Väitän luontokulttuurisella ympäristöllä silti olevan tärkeä roolinsa nimenomaan tulkinnan ja merkityksen muodostumisessa. Erot voivat lopulta näkyä tarjoumien tulkinnassa ja hyödyntämisessä, erityisesti aineettomalla tasolla. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että puut tarjoavat kiintopisteen kulttuurisille arvoille (Milcu ym. 2013; Satz ym. 2013; Jalignot 2019), kantavat yleismaailmallisia mytologioita (Cusack 2011; Harva ja Anttonen 2019), sekä kansallista ja paikallista perintöä (Haavio 1992a, 1992b; Jones ja Cloke 2002).

Puihin liittyvä symbolinen yhteys saa siis voimaa kulttuurin kautta, ja oletettavasti juuri symbolisessa yhteydessä korostuisivat puusuhteiden erot eri kulttuuripiirien välillä. Muistot, merkitykset ja vaikutelmat ovat yksilöllisiä, ja niihin luontokulttuurinen ympäristö oletettavasti vaikuttavat vahvimmin. Esimerkiksi, puu saattaa tarjota ihmiselle tammenterhon, jonka ihminen havaitsee ja poimii taskuunsa. Tammenterho tarjoumana luo affektin ja emotion, ja siten tulkinnan ja intention, joka johtaa esimerkiksi tammenterhon istuttamiseen ja hoitavan puusuhteen syntyyn. Miksi ihminen tekee tämän kaiken, mitä hän tuntee ja ajattelee, ja mitä merkityksiä hän toiminnalleen antaa, on riippuvainen luontokulttuurisesta ympäristöstä. Tällä on osaltaan oletettavasti vaikutus lajienvälisen yhteyden lajiin (materiaalinen yhteys, aistiyhteys, transendentti yhteys, symbolinen yhteys ja

tiedollinen yhteys). Suomalaisen ja alankomaalaisen ajatukset ja tunteet tammenterhon istuttamisen taustalla voisivat mahdollisesti olla hyvin erilaiset – tai sitten aivan samanlaiset.

5.4 Puusuhteiden elämäkerrallisuus biografiahypoteesin valossa

Symbolisiin merkityksenantoihin päästään käsiksi laadullisen aineiston (esim. tekstit, haastattelut, taide) ja sen analyysin kautta. Puusuhteiden symbolisia tasoja tutkittiin avointen kenttien omasanaisten kertomusten avulla osatöissä II ja III. Suomalaisesta aineistosta ja puuteemaisesta runoudesta havaittiin runsaasti kansankulttuurisia kerronnan tapoja ja uskomuksia. Esimerkiksi suojeluspuiden nimeäminen ja puille annettavat lahjat paljastivat ajatuksen vastavuoroisesta hoivasta. Kuitenkin on huomattava, että useat puihin liittyvät myytit ja uskomukset ovat laajalle levinneitä, jopa universaaleja. Tällaisia ovat esimerkiksi myytti maailmanpuusta, joka yhdistää näkyvää maailmaa tuonpuoleiseen (Harva ja Anttonen 2019).

Osatyön III kahdessa tekstiaineistossa (verkkokyselyn vapaat kentät ja nykyrunot) korostui puusuhteiden elämäkerrallinen käsittely. *Ekokriittinen analyysimenetelmä* (Garrard 2005; Lahtinen ja Lehtimäki 2008) ja *topobiografinen paikan tulkinta* (Karjalainen 2006, 2009) muodostavat työtä kannattelevan *biografiahypoteesin*. Sen mukaan ihmiset jäsentävät puusuhteensa myötä elämäänsä ja identiteettiään, eli minuuttaan, sekä itselleen tärkeitä muistoja ja arvoja. Tiedetään, että luonnon suosikkipaikoilla on vaikutuksia identiteetin rakentamiseen ja paikkasidonnaisuuteen (Korpela ym. 2001; Bergstén 2018), ja oletettavasti puut voisivat olla potentiaalisia luontopaikkoja tällaisten merkitysten synnylle.

Elämäkerrallisten puusuhteiden kantava teema on siis ihmisen luontoyhteyden rinnastaminen yhteyteen, jota ihminen kokee itseensä ja identiteettiinsä. Ympäristön havaitseminen ei ole vain aistimisen ja kognition summa, sillä jokainen ihminen elää omassa sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössään, joka luo jokaiselle uniikin henkilöhistorian (Rodaway 1994). Ympäristöön liittyvät muistot, eli ajan ja paikan sidokset rakentavat ihmisen identiteetin. (Karjalainen 2006, 2009). Kotien, asuntojen ja työpaikkojen alati vaihtuessa kiinnekohtia voidaan löytää ympäröivästä luonnosta. Ihmisen elämän muuttuessa puu näyttäytyy nimenomaan kiinteänä paikkana – se jää paikoilleen ihmisen mennessä eteenpäin. ”Paikka hidastaa ajan kulkua, pysäyttää sen ja voi jopa – tarjoamalla takaisinpaluun mahdollisuuden – kääntää sen suuntaa” (Tuan 2006). Puut tällaisena ajasta irrallisina paikkoina tarjoavat ihmiselle pysyvyyden illuusion kautta turvaa ja kodinomaisen tunteen. Paikka on vaivattomimmin ihmisen ulottuvilla oleva keino lakkaamattoman ajassa virtaamisen tunteen voittamiseksi.

Juuri pysyvyyden illuusion murtuminen tekee lempipaikkojen ja lempipuiden menetyksestä niin järkyttävää, sillä yhteyden menettäminen luontoon voi merkitä yhteyden vaarantumista omaan identiteettiin. Ympäristöpsykologi Panu Pihkalan mukaan ympäristömelankolia heijastelee lapsuuden viattoman luontosuhteen menetystä ja tulevaisuususkon horjumista. Tässä tilanteessa ihminen voi kokea, että luonnon menettämisen myötä hän menettää paloja itsestään (Pihkala 2019). Havaintoja identiteetin ja luonto- ja paikkasuhteen yhteyksistä on tehty suomalaisessa luontosuhdetutkimuksessa laajemminkin (ks. esim. Laurén 2009; Meriläinen-Hyvärinen 2010; Halla ym. 2020).

Identiteetti vaikuttaa paikan, tässä tapauksessa puiden tarjoumien affektiiviseen kokemukseen ja tulkintaan. Tutkin, miten minuutta jäsennetään suhteissa puihin, sekä miten kansankulttuurinen symboliikka näkyy nykysuomalaisten lempipuihin liittyvissä tulkinnoissa ja uskomuksissa. Elämäkerrallisissa puusuhteissa keskeistä oli puun liittyminen

ihmisen elämään: yhteen tai useampaan elämänvaiheeseen, minuuden ja identiteetin pohdintaan sekä muistoihin. Aineistot näyttivät, kuinka moninaisesti lempipuistaan kertovat ihmiset ja puista kirjoittavat runoilijat pohtivat puiden rinnalla ja myötä itseään ja identiteettiään, suhdettaan luontoon, elämäänsä, läheisiään sekä ihmisyyttä yleensä.

Kertomusaineistossa puiden merkitys liittyi niiden sijaintiin ja muutokseen osana vastaajan omia elämänvaiheita. Ihmisen ja puun elämänvaiheiden vertaaminen ja rinnastaminen toisiinsa oli jäsennyksissä keskeistä. Varttuvan puun rinnalla hahmottui oma ja läheisten kasvu, jopa ”kohtalonyhteys”. Puu oli kohtalotoveri, jonka rinnalla voi käsitellä elämän vastoinkäymisiä ja vanhenemista. Tämä heijastelee kansankulttuurin uskomusta, jossa hyvinvoiva pihapuu takaa talon välle terveyttä ja menestystä, mutta puun sairastumisesta tai kuolemasta seuraa samaa talon omistajalle (Sarmela 1994).

Oli erittäin yleistä, että lempipuu liittyi kotiin, perheen tai suvun tai muun yhteisön vaiheisiin. Lempipuiden ylisukupolvisuus näkyi tulkintoina, jotka muistuttavat kertomuksia kodin suojelupuista. Piholla tai kylien keskiössä puuyksilöt ovat olleet merkittäviä jäseniä kylä- ja sukuyhteisöjen lyylipuina ja pitämyspuina (Haavio 1992b; Sarmela 1994). Tällaisia puita on hyvitetty lahjoin ja uhrein (Sarmela 1994; Siikala 2013), mutta oikeastaan kyse ei ole ollut itse puun palvomisesta, vaan lahjat on osoitettu puussa eläville esi-isien hengille (Haavio 1992a). Suomalainen uhripuu on ollut oikeastaan suvun kohtaloiden puu, ja tämä tulkinta elää vielä nykypäivän tulkintoissa. Moni verkkokyselyyn vastannut kuvasi tärkeän pihapuun kaadosta seurannutta tuskaa, riitoja ja yllättäviä onnettomuuksia. Puihin liittyvässä perinteessä on kuvaavaa pyhien puiden vahingoittajien kurjasta kohtalosta kertovien tarinoiden runsaus (Haavio 1992a). Myöskään suvun suojelupuuta ei saanut kaataa tai perhettä pelättiin seuraavan suuri onnettomuus.

Minuuden ja identiteetin rakentumista suhteessa puuhun kuvattiin myös silloin, kun puu koettiin joko voiman ja turvan lähteeksi tai puuta itseään haluttiin suojella ja varjella. Monelle tärkeää oli lempipuun hiljainen, vähäeleinen läsnäolo, joka tuotti kokemuksen kumppanista, joka ei jätä eikä tuomitse. Puun rooli kumppanina ja lohduttajana pohjautuu suomalaiseen kansanperinteeseen ja voi mahdollisesti olla yksi suomalaisen luontokulttuurisen ympäristön ominaispiirteistä. Elias Lönnrotin kokoamassa *Kantelettaressa* (1840–1841) toistuu ympäröivän luonnon rooli yksinäisten ja surullisten ihmisten ymmärtäjinä ja lohduttajina. Huolirunoissa metsä näyttäytyy ystävänä ja pakopaikkana, jonne surullinen voi piiloutua muiden ihmisten katseilta ja arvioinnilta (Hämäläinen 2019; Seppä 2020). Tämä vaikuttaa olevan suomalaisen kansanlyriikan läpi kulkeva kaava, jossa inhimillisen elämän vaillinaisuuden täyttäjänä toistuu ympäröivä luonto (Timonen 2009). Tulokseni osoittivat tämän kaavan jatkuvan edelleen voimakkaana runoudessa ja suomalaisessa kokemusmaailmassa.

Puihin liitettävät tulkinnat voivat olla merkittäviä elämäntarinan, maailmankuvan ja arvomaailman ilmentäjiä. Suomalaisessa kulttuurisessa ympäristössä puiden merkitystä voidaan hahmottaa sekä suvun tai yhteisön identiteetin merkitsijänä, tai yksilön oman elämäntarinan symbolina. Kansanomaisen ajattelun syvärakenteisiin on juurtunut myyttisiä käsityksiä ja uskomuksia, jotka saavat nykyajassa uusia tulkintoja ja merkityksiä. Aikojen muuttuminen ei ole kitkenyt puihin liittyvää kunnioitusta. Nykysuomalaisten pyhissä puissa eivät useimmiten asu henkiolennot, vaan elämäntarinat ja muistot.

5.5 Reflektio; Monitieteisyys, tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimuksen tarve

Työhön valitsemallani metodologialla oli omat etunsa ja rajoituksensa. Tutkimuskyselyssä kartoitettiin kokemuksia *lempipuista*. Positiivinen kysymyksenasettelu on voinut rajata vastauksia keskittymään vain puusuhteiden iloiseen puoleen. Kuitenkin jonkin verran myös negatiiviseksi mielletäviä tunteita tuli esille tutkimuskyselyn avoimissa vastauskentissä kaadettujen puiden kohdalla. Tällöin ilmaistiin surua menetyksestä, vihaa kaatajia kohtaan, turvattomuutta olosuhteiden edessä ja voimattomuutta vaikutusmahdollisuuksien puuttuessa. Negatiiviset ja konfliktierhät tunnekokemukset voisivat yhtä lailla olla kiinnostava näkökulma tutkimukselle.

Tutkimuksen aineisto on kerätty verkkopohjaisella kyselyllä, jota levitettiin avoimesti erilaisilla sosiaalisen median alustoilla ja muissa tiedotuskanavissa. Vastaajat ovat siis itse valikoituneet mukaan tutkimukseen. Monet ryhmistä olivat jollakin tavalla luonnosta ja puista kiinnostuneille ihmisille tarkoitettuja. Tämän takia on hyvin todennäköistä, että vastaajiksi on valikoitunut erityisen luonto-orientoituneita ihmisiä. Aineiston jakaumaa pyrittiin tasaamaan aktiivisesti valitsemalla myös neutraaleja kanavia, missä on monenlaisia ihmisiä, sekä hakemalla medianäkyvyyttä paikallisessa ja valtakunnallisessa mediassa. Toisaalta on huomattava, että aina kun tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, vastaajilla on oltava joku motivaatio osallistua tutkimukseen. Hyvä vastausmäärä Suomessa kertoo mielestäni siitä, että kysymyksenasettelu on ollut riittävän kiinnostava vastaajien motivoimiseksi. Alankomaissa aineisto jäi kuitenkin niukaksi sidosryhmäyhteistyön puuttuessa. Toisenlaisella aineistonkeruun menetelmällä, esimerkiksi satunnaisotannalla tehdyllä postituslevityksellä olisi voitu saada suurempi ja tasapainoisempi otanta. Tällöin myös Suomessa olisi aineistonkeruu pitänyt toteuttaa samalla tavoin vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi.

Tunnistan, että tutkimuskyselyn ennalta annetut vastausvaihtoehdot ovat ohjanneet ja rajanneet vastausten laatimista. Tutkimuskyselyn aistikeskeiseen lähestymistapaan johtuen päätin sijoittaa aistikokemuksiin keskittyvät monivalinnat tutkimuskyselyn alkuun, jotta ne ohjaisivat vastaajia moniaistiseen muisteluun. Vaikka ensisijainen tavoite oli saada kvantitatiivisesti analysoitavaa aineistoa, laadulliselle aineistolle olisi voinut antaa enemmän painoarvoa myös aineistonhankinnan suunnittelussa, esimerkiksi kysymyksenasettelujen kohdalla.

Aineistossa voi olla epätarkkuutta johtuen esimerkiksi siitä, että vastaukset perustuvat muistinvaraiseen kokemukseen. Osalla vastaajista muistot ovat hyvin värikkäitä ja eläväisiä, vaikka puun kanssa kosketuksissa olemisesta oli vuosia tai vuosikymmeniä, kun taas osalla kokemukset lähelläkin olevasta puusta saattoivat olla aistillisesti tai elämyksellisesti niukkoja, vaikka puu olisi osa jokapäiväistä elämää. Nämä ihmisten yksilölliset erot ovat saattaneet vaikuttaa siihen, miten ”heikon luontoyhteyden” ihmisklusteri on muodostunut suomalaisilta kerätyssä aineistossa. Tämän klusterin tulkinta ja nimeäminen oli aineiston analyysissä erityinen haaste, sillä ryhmää leimasi nimenomaan aisti- ja tunnekokemusten niukkuus vastauksissa.

Tämä tutkimus on ollut alustava kartoitus puusuhteiden monipuoliseen maailmaan. Tämän jälkeen on mahdollista keskittyä yksityiskohtaisempiin tutkimusongelmiin puusuhteissa. Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi puusuhteisiin liittyvien konfliktien tematiikka, puiden merkitys paikallisidentiteetin synnylle tai ajankohtaisten ympäristöeettisten ongelmien heijastuminen puusuhteissa. Tällaisissa kysymyksissä syväluotaavan laadullisen haastatteluaineiston käyttö olisi keskeistä. Itse asiassa, tämän tutkimushankeen yhteydessä keräsin myös 25 syvähaastattelun aineiston. Väitöskirjan mitta

ja siihen varatut resurssit eivät riittäneet tämän rikkaan aineiston analysoimiseen vaan se jää myöhemmäksi. Haastattelujen tekeminen auttoi kuitenkin ymmärtämään aihetta syvemmin, joka oli hyvä perusta muunkin aineiston analyysille.

Tämä tutkimus antaa eväitä myös erilaisten teoreettisten viitekehysten soveltamiseen kulttuurisen ympäristötutkimuksen kentällä. Biofilisen ystävyyden käsite voisi auttaa hahmottamaan kasvisuhteita puusuhdetta laajemminkin. Posthumanistinen perspektiivi tulee olemaan yhä ajankohtaisempi esimerkiksi monitieteisessä biodiversiteettitutkimuksessa. Aineettomien tarjoumien tarkastelu puolestaan voi toimia työkaluna ihmisen luonnonkäytön tarkastelussa esimerkiksi kulttuuristen ekosysteemipalvelujen hahmottamiseen tai koko ekosysteemipalvelu-käsitteistön haastamiseen.

5.6 Synteesi

Tämän tutkimuksen kolme osatyötä muodostavat useita aineistoja, menetelmiä ja teorioita käyttävän monitieteisen kokonaisuuden (Taulukko 3). Kahden ensimmäisen osatyön (I ja II) kvantitatiivisen luokittelun tuloksia syvensin laadullisella analyysillä tarkastelemalla puusuhteiden tarjoumia (II) ja puusuhteiden biografisia teemoja (III). Laadullisen analyysia tein käyttäen metodeina ekokriittistä lähiluentaa ja teemoittelemalla aineisto-otteita. Koko työn kysymyksenasettelu perustui kahteen pääteoriaan, luonnontieteelliseen ominaisuuksien ekologiaan ja posthumanistiseen lajienvälisyysnäkökulmaan. Useiden aineistojen, menetelmien ja teorioiden ristiinvalotus muodostaa yleiskuvan inhimillisten puusuhteiden muodostumisesta (Kuva 4.)

Ensimmäisessä osatyössä erittelin kolme erilaista puusuhdetyyppiä (nostalginen-, ihaileva/voimaannuttava-, ja hoivaava puusuhte). Havaitsin, että tutkimissani puusuhteissa oli havaittavissa vaihtelua sen mukaan, suhtauduttiinko puuhun puulähtöisemmin vai ihmislähtöisemmin, eli keskityttiinkö puun ominaisuuksiin ja toimintaan, vai ihmisen omiin muistoihin ja maailmankatsomuksellisiin merkityksiin. Näin ollen muodostin neljä erilaista puusuhteorientaatiota kuvaamaan puusuhteisiin liittyviä näkökulmia (biografinen-, transsendentaalinen-, aistilliskehollinen-, sekä tiedollinen orientaatio). Orientaation, eli näkökulman keskiössä on ontologinen kysymys puun ymmärretystä olemuksesta: mikä puu on? Luonto- tai puulähtöiset näkökulmat korostavat tiedollista suuntautumista luontoa kohtaan ja aistilliskehollista kokemista. Jaotteluni ihmislähtöiset näkökulmat korostavat puun merkitystä ihmisen biografisessa ja transsendentissa kokemuksessa. Puulähtöisyydessä korostuu puun aistein havaittava fyysinen olemus, jota ihminen havaitsee luontokulttuurisesta kontekstista käsin. Usein puulähtöisemmissä suhteissa korostetaan puun toimintaa luonnon ja ekosysteemin osana. Ihmislähtöisemmässä puusuhteessa ihminen peilaa puun kautta omaa itseään, muistojaan, elämäntarinaansa ja identiteettiään.

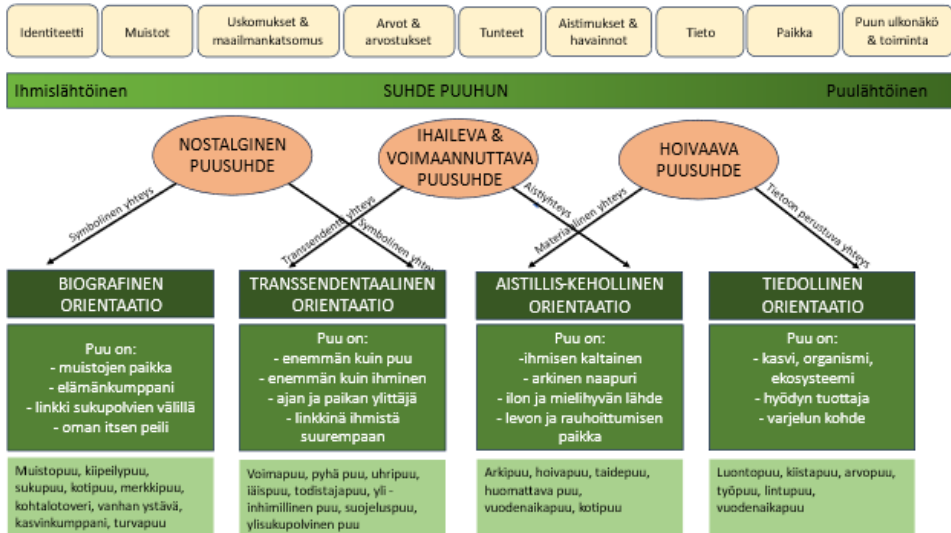
Puusuhdetyypin ja orientaation yhdistävät toisiinsa luontoyhteyden lajit (materiaalinen-, aisti-, transsendentti-, sekä symbolinen yhteys), jotka tunnistin ensimmäisessä osatyössä Santasin (2014) lajienvälisen ystävyyden teoreettisen tukintakehyksen avulla. Tunnistettuani neljä erilaista orientaatiota, täydensin myös tulkintaani luontoyhteyden lajeista lisäämällä viidennen yhteyslajin (tietoon perustuva yhteys). Aineistojen teemoittelevan analyysin myötä (osatöissä II ja III) saatoin alkaa hahmotella puusuhteiden laajempaa tulkintakehystä, jota nämä neljä orientaatiota sekä alla oleva Kuva 4. kuvaavat.

Taulukko 3: Tutkimuksen yhteenvedo: osatyöt, aineistot, metodit, teoria ja päätulokset.

Osatyö	Aineisto	Metodi	Teoria	Päätulokset
I	Suomen aineiston monivalinnat	PCAmix, K-medoids klusterointi, Chi:n neliötesti, aistitutkimus	Biofiliahypoteesi (Wilson 1984, Kellert ja Wilson 2013), Lajienvälinen ystävyys (Santas 2014)	Puusuhteiden päävaihtelusuunnat ja -ryhmät, puu- ja ihmistyyppien sekä puusuhdetyyppien keskinäiset yhteydet
II	Alankomaiden aineiston monivalinnat ja avointen kenttien vastaukset	K-medoids klusterointi, Chi:n neliötesti, NMDS, ekokriittinen lähiluku, temaattinen sisällönanalyysi, aistitutkimus	Tarjounteoria (Gibson 1978)	Puusuhdetyyppien yleistettävyys, puusuhteiden tarjoumat
III	Suomalaiset puurunot 2019–2022, Suomen aineiston avoimet vastaukset	Ekokriittinen lähiluku, temaattinen sisällönanalyysi	Topobiografia, (Karjalainen 2006)	Puusuhteiden elämäkerrallisuus identiteetin rakennuksessa

Luontoyhteyden lajit (1.–5.)

1. Materiaalinen yhteys (Material connection)
2. Aistiyhteys (sensory connection)
3. Transendentti yhteys (transcendent connection)
4. Symbolinen yhteys (symbolic connection)
5. Tietoon perustuva yhteys (comprehensive connection)

Kuva 4. Synteesi ihmisen ja puun välisen suhteen muodostumisesta. Yllänä kuvassa on sosiokulttuurisen viitekehyksen tarjoamia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa tai olla vaikuttamatta puusuhteen syntyyn. Keskellä ylempänä kolme määräävää puusuuhdekategoriaa, jotka kukin asettuvat puulähtöisyys-ihmislähtöisyys-akselin eri osiin. Jokainen puusuuhde yhdistyy kahteen luontosuhdeorientaatioon erilaisten luontoyhteyksien avulla. Keskellä alempana hahmotellaan ontologista kysymystä puun ymmärretystä olemuksesta. Alinna kutakin orientaatiota ja puun koettua olemusta selitetään aineistolähtöisillä teemoilla, jotka liittyvät kuhunkin näkökulmaan.

Osatutkimuksissa I ja II paljastui puusuhteiden aistilliskehollinen orientaatio ja siihen liittyvät materiaalin- ja aistiyhteys. Tutkimuksen osallistujat nostivat avoimissa vastauksissaan esille myös biografisia ja transsendenttisiä kysymyksiä, mikä toi nämä näkökulmat esiin. Osatyöhön III valittiin tutkimuskehikseksi biografinen orientaatio koska havaittiin teeman merkittävyys molemmissa aineistoissa, runoudessa ja ihmisten puukertomuksissa. Tässä osatyössä korostui symbolisen yhteyden merkitys. Neljäs suuntaus, tiedollinen orientaatio ja tietoon perustuva yhteys, paljastui Alankomaissa kerätystä aineistosta, missä osallistujat innostuivat kertomaan mm. puun ekologisesta toiminnasta hiilensitojana ja luonnon monimuotoisuuden tukijana. Transsendenttia orientaatiota sivutaan osatyössä III, kun tarkasteltiin puiden liitettyjä mytologisia merkityksiä. Yksilötasolla suuntauksukset eivät ole toisiaan poissulkevia. Erilaisten orientaatioiden tunnistaminen auttaa puusuhteiden kokonaisvaltaista ymmärtämistä, sekä laajemmin ihmisen ja ei-inhimillisten olentojen välisten suhteiden tutkimusta jatkossa.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen pohjalta ihmisen henkilökohtaiset puusuhteet avaavat monipuolisen näkökulman inhimilliseen kokemukseen luontoyhteyden ja identiteetin suhteesta, ympäristöön liittyvästä hyvinvoinnista, sekä luontoon liittyvistä arvoista ja arvostuksista. Tulkintani puusuhteista tukeutui ympäristöpsykologiseen, taiteentutkimukseen ja kansanperinteen tutkimukseen.

Työni hypoteesina oli, että puiden ja ihmisten ominaisuudet vaikuttivat siihen, millaisia suhteita näiden kahden välille muodostuu (I). Tulokseni tukivat tätä hypoteesia. Havaitsin, että sekä puiden, että ihmisten ominaisuudet vaikuttivat puusuhteiden tyyppiin. Havaituille yhteyksille löytyi vertailukohtia erityisesti Aristoteleen (1962) ystävyysteoriasta ja lajienvälisen ystävyuden luokituksista (Santas 2014).

Toista hypoteesia, elinympäristön ja ympäröivän kulttuurin vaikutusta puusuhteiden sisältöön tarkastelin tarjoumateoriaa soveltavan affektiivisten tarjoumien mallin avulla (II). Tarkastelin sitä, miten ihmisen havaitsemat puiden tarjoumat vaikuttivat puusuhteissa näkyvään toimintaan. Vertailussa kävi ilmi, että puusuhteiden pääsisällöt olivat samankaltaisia Suomessa ja Alankomaissa. Tulosteni pohjalta voidaan sanoa, että suomalaisten ja alankomaalaisten puusuhteissa oli huomattavaa yhteneväisyyttä. Tulkitsin, että puihin liittyvät arvostukset, tunteet ja toimet, kuten ihailu, niiden kanssa voimaantuminen, puihin kohdistuva huoli ja hoiva, sekä muistojen ja merkityksellisten kokemusten kiinnittyminen puihin on hyvin inhimillistä, eikä pohjois- tai keskieurooppalaisen kulttuurin tai asuinympäristön vaikutus tee tähän huomattavaa eroa. (II)

Ajankohtaiseen tutkimuskirjallisuuteen ja kaunokirjallisuuteen peilaten, nämä kokemukset näyttävän olevan yleisinhimillisiä. Tämä antaa viitteitä siitä, että biofiliahypoteesin (Wilson 1984; Kellert ja Wilson 2013) ehdottama ihmisen perustavanlaatuisen rakkaus luontoon voisi olla erilaisten puusuhteiden perusta. On kuitenkin huomattava, että merkityksenantoon vaikuttavat myös yksilölliset tekijät (kuten henkilökohtaiset kokemukset ja elämänvaihe) ja kulttuuriset tekijät (kansanperinne ja paikalliskulttuuri), sekä ajankohtaiset globaalit teemat (kuten luonnontiede, ilmastonmuutos ja luontokato).

Kolmas hypoteesi koski puusuhteen vaikutusta ihmisen minuuden ja identiteetin jäsentymiseen (III). Havaitsin, että puut ovat otollisia kohteita henkilökohtaisten ja ylisukupolvisten muistojen kiinnittymiselle sekä oivallisia vertauskuvia ja samaistumiskohteita ihmisen elämäntarinalle.

Esitän työni pohjalta kuusi näkökulmaa puusuhteita koskevaan jatkotutkimukseen.

1. Aineisto ilmensi puusuhteiden kielellisen jäsentämisen tarvetta ja mielekkyyttä tänä päivänä. Kyselytutkimus tuotti runsaasti omasanasaisia puukertomuksia, ja puutematikan runsaus näkyy myös viime vuosina julkaistussa nykyrunoudessa. Puusuhteiden tutkimisessa olennaista oli huomata luontokokemusten, erityisesti puiden havainnoimisen ja puiden kanssa toimimisen monimuotoiset ja monimutkaiset kytkennät emotionaaliseen hyvinvointiin, muistoihin, arvoihin, ajatuksiin ja käsityksiin sekä kielellisen ilmaisun tapoihin.
2. Puihin liitettävät arvot, merkitykset ja tunteet osana ihmisen läheistä elinpiiriä tulisi tunnistaa esimerkiksi kaupunkiympäristöjen suunnittelussa. Ihmisen ja

luonnon välisen keskinäisen riippuvuuden ymmärtäminen auttaa ihmisen fyysistä ja emotionaalista hyvinvointia tukevien ympäristöjen luomisen ja ylläpitämisen. Tulokseni viittaavat siihen, että mahdollistamalla erilaisten puusuhteiden syntyä ja jatkuvuutta voidaan vastata monenlaisiin ihmisten emotionaalisiin tarpeisiin. Esimerkiksi osallistavalla suunnittelulla ja ympäristönhoidolla voitaisiin mahdollistaa puiden istuttamisen ja puiden hoitamisen kokemukset myös niille ihmisille, joilla ei ole mahdollisuuksia omaan taloon ja pihaan. Puiden avulla voidaan mahdollistaa luontokokemuksen tarjoamia hyötyjä jopa heille, joilla ei ole mahdollisuutta lähteä luontoon. Osalle ihmisistä pääsy viheralueille, saati metsiin ei ole mahdollista. Siksi olisi tärkeää ymmärtää voiko luonnon positiivisia terveysvaikutuksia saavuttaa kontaktissa jopa vain yhteen puuhun, esimerkiksi mielipaikkaan vertautuvaan ”lempipuuhun”.

3. Kehittämäni tulkintamalli paljastaa, että puut voivat mahdollistaa laajemman kirjon tarjoumia kuin tähän asti on ehkä ajateltu. Koetut affektit ja tarjoumat vaikuttivat siihen, miten ihminen toimii puita kohtaan. Ihmisen ja puun välinen suhde voi hyödyttää molempia: puusta tulee ainutlaatuinen ja korvaamaton sen saadessa erilaisia merkityksiä. Puihin kiintyminen siis on hyödyksi puille: ne saavat erityistä huomiota ja hoivaa, niiden taimia siirrellään ja istutetaan kasvulle otollisille paikoille ja puita varjellaan eläimellisiltä ja inhimillisiltä tuhoilta. Tiedetään että suora yhteys luontoon myös lisää ihmisten halua luonnon ja biodiversiteetin varjelemiseen. Puusuhte voi mahdollisesti olla tällainen tekijä, joka vaikuttaa valintoihin muuta luontoa kohtaan.
4. Puusuhteiden kautta voidaan havainnoida yhteiskunnallisia ja kulttuurisia luontoon liitettyjä symbolisia merkityksiä. Tutkimukseni avaa näkökulmia siihen, mitkä tekijät vaikuttavat puu- ja luontosuhteiden rakentumiseen tässä ajassa. Suuret ympäristökysymykset kuten ilmastonmuutos, ympäristöhuoli ja lajikato kulttuurisina kysymyksiä heijastuvat suoraan puuhun tietämisen kohteena, ja siten puihin liittyviin mieltymyksiin ja arvostuksiin. Ympäristötieto vaikuttaa myös kansalaisten vaatimuksiin ja toiveisiin kaupunkiympäristöjä ja viheralueiden hoitoa kohtaan. Yksittäisen puun kaataminen voi siten olla henkilökohtainen kriisi, mutta se voi saada myös voimakasta ympäristö- ja ilmastokriisin symboliarvoa.
5. Henkilökohtaisen symbolisen merkityksen ja luontoyhteyden kokemus voi olla voimallinen inhimillistä hyvinvointia ja onnellisuutta luova asia. Symboliset arvot, kuten henkilökohtaiset muistot tai paikallinen historia, kiinnittyvät myös puihin. Symbolisen tulkinnan kautta puut voivat myös saada transsendenteja eli yli-inhimillisiä merkityksiä tukien ihmisen maailmankuvaa ja merkityksen tunnetta. Elämäkerrallisten puusuhteiden kantava teema on ihmisen luontoyhteyden rinnastaminen yhteyteen, jota ihminen kokee itseensä, identiteettiinsä ja ympäristöönsä, jopa johonkin ”ihmistä suurempaan”. Yhteyden menettäminen lempipuuhun voi siis merkitä vakavampaa yhteyden kokemusten vaarantumista. Kun ihminen kokee olevansa yhteydessä johonkin itseään suurempaan, kuten luontoon, hän voi paremmin.

6. Puusuhteiden tutkimusta on tulevaisuudessa tarpeellista laajentaa myös tekstien tuolle puolen. Esimerkiksi yksilöhaastatteluilla saadaan laadullisesti rikasta aineistoa, jolla voidaan tehdä syväluotaavaa tulkintaa. Kulttuurintutkimuksellisesti on kiinnostavaa ja tärkeääkin vertailla luontosuhteiden, esimerkiksi juuri puusuhteiden, esityksiä toisiinsa. Toistuuko esimerkiksi minuuden ja identiteetin tematiikka laajemminkin puusuhteita koskevissa esityksissä, ja jos toistuu, niin miten? Monipuolistamalla menetelmiä voitaisiin saada syvempi ymmärrys puusuhteisiin.

LÄHTEET

- Ahmed S (2014) The cultural politics of emotion. Teoksessa: *The Cultural Politics of Emotion*. Toinen laitos Routledge, New York.
- Alerby E, Engström Å (2021) ‘The pine tree, my good friend’: The other as more-than-human. Teoksessa: *Nursing Philosophy* 22(4) John Wiley and Sons Inc. <https://doi.org/10.1111/nup.12366>.
- Anttonen Veikko (1996) Ihmisen ja maan rajat: ”pyhä” kulttuurisena kategoriana.
- Apajalahti E-L, Ek T, Näyhä A, Salmivuori E, Seppä T, Simkin J, Takala T, Karhunkorva R, Kallio E.K, Laine J, Leiwo L.H, Lummaa K, Matilainen A, Houtbeckers E, Halonen M, Halla T (2022) Ihmistieteelliset näkökulmat ja rinnakkaiset tulevaisuuspolut – katsaus metsäsuhdetutkimuksen kenttään. Teoksessa: Rikala M (toim.) *Metsät ja tulevaisuus, Vuosilusto 14*. Suomen metsämuseo Lusto, Punkaharju, ss 13–51.
- Aristotle (1961) *Nicomachean ethics*. (Crisp Roger, Toim.) Toinen painos 2014. Cambridge University Press, Cambridge, U.K.
- Braun V, Clarke V (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qual Res Psychol* 3. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Chavent M, Kuentz V, Labenne A, Saracco J (2022) Multivariate analysis of mixed data. The R Package PCAmixdata. *Electronic Journal of Applied Statistical Analysis* 15. <https://doi.org/10.1285/i20705948v15n3p606>.
- Cusack CM (2011) *The sacred tree: ancient and medieval manifestations*. Cambridge Scholars, Newcastle upon Tyne.
- Gibson JJ (1966) *The Senses Considered as Perceptual Systems*. Houghton Mifflin, Boston, USA.
- Gibson JJ (1979) *The ecological approach to visual perception*. Houghton Mifflin, Boston, Mass.
- Gillespie J, Nguyen QH (2019) Between authoritarian governance and urban citizenship: Tree-felling protests in Hanoi. *Urban Studies* 56: 977–991. <https://doi.org/10.1177/0042098018784865>.
- Haavikko P (1966) *Puut, kaikki heidän vihreytensä*. Otava, Helsinki.
- Haavio M (1992a) *Pyhät puut (1951)*. Teoksessa: Haavio M, Kuusi M, Honko L (toim) *Esseitä kansanrunoudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, ss 47–78.

- Haavio M (1992b) Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto. Erään suomalaisen sananlaskun historiaa ja taustaa (1949). Teoksessa: Haavio M, Kuusi M, Honko L (toim) *Esseitä kansanrunoudesta*. 1992. painos Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, ss 25–46.
- Hadavi S (2017) Direct and Indirect Effects of the Physical Aspects of the Environment on Mental Well-Being. *Environ Behav* 49: 1071–1104.
<https://doi.org/10.1177/0013916516679876>.
- Haila Y, Lähde V (2003) Luonnon poliittisuus: Mikä on uutta? Teoksessa: Haila Y, Lähde V (toim) *Luonnon politiikka*. Vastapaino, Tampere.
- Hall CM, James M, Baird T (2011) Forests and trees as charismatic mega-flora: Implications for heritage tourism and conservation. *Journal of Heritage Tourism* 6: 309–323.
<https://doi.org/10.1080/1743873X.2011.620116>.
- Halla T, Karhunkorva R, Laine J (2020) Metsäsuhteet metsäkulttuurisen kestävyuden rakentajina. Teoksessa: Paaskoski L, Roiko-Jokela H, Rikala M (toim) *Metsät ja kulttuurinen kestävyys*. Vuosilusto 13. Suomen Metsämuseo Lusto ja Metsähistorian Seura, Punkaharju, ss 24–37.
- Hankonen I (2021) Ihmisiä metsässä: luonto kulttuuriympäristökysymyksenä.
- Haraway DJ (2008) *When species meet*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Hartig T, Evans GW, Jamner LD, Davis DS, Gärling T (2003) Tracking restoration in natural and urban field settings. *J Environ Psychol* 23: 109–123.
[https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00109-3](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00109-3).
- Harva U, Anttonen V (2019) *Elämänpuu: uskontotieteellisiä tutkielmia*. (2. uudistettu laitos) Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Helldén D (2005) *Demokratian utmanas: Almstriden och det politiska etablissemanget*. [Väitöskirja] Statsvetenskapliga institutionen.
- Hämäläinen N, Karhu H, Vuorikuru S (2019) Suullisen perinteen ja kirjallisuuden rajoilla. Teoksessa: Hämäläinen N, Karhu H, Vuorikuru S (toim) *Satuperinteestä nykyrunoon. Suullisen perinteen ja kirjallisuuden yhteyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, ss 21–50.
- Tieteen termipankki (2021, elokuuta 31) *Ihmistieteet: minuu*s Tieteen termipankki.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:minuus>. Viitattu 15. kesäkuuta 2024.
- Ingold T (2011) *The Perception of the Environment: Essays on Livelihood, Dwelling and Skill*. Routledge, Taylor ja Francis Group, London.

- Jaligot R, Hasler S, Chenal J (2019) National assessment of cultural ecosystem services: Participatory mapping in Switzerland. *Ambio* 48: 1219–1233.
<https://doi.org/10.1007/s13280-018-1138-4>.
- Jokinen A (2002) The private non-industrial forest owner as forest manager: routines, 'affordances' and reciprocity. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 134–147.
- Jokinen J (2017, tammikuuta 27) Katso kuvat hämmästyttävän suureksi kasvaneesta surusta – Mechelininkadun kaadetuille lehmuksille kannettu jopa hautakenttilöitä. *Helsingin Sanomat*.
- Jokiranta A, Juntti P, Ruohonen A, Räinen J (2019) *Metsä meidän jälkeemme*. Like, Helsinki.
- Jones O, Cloke P (2002) *Tree Cultures, The Place of Trees and Trees in Their Place*. Routledge, Berg, Oxford.
- Kainulainen S (2016) *Runon tuntu. Osuuskunta Poesia*, Helsinki.
- Kallinen N (2017, lokakuuta 12) Joensuun Vapaudenpuistosta aiotaan kaataa 64 vanhaa puuta – oikeus ei hyväksynyt kaupunkilaisten valituksia Yle.fi.
<https://yle.fi/a/3-9880108>. Viitattu 16. kesäkuuta 2024.
- Kals E, Schumacher D, Montada L (1999) Emotional Affinity toward Nature as a Motivational Basis to Protect Nature. *Environ Behav* 31: 178–202.
<https://doi.org/10.1177/00139169921972056>.
- Karjalainen PT (2006) Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa: Knuutila S (toim) *Paikka: eletty, kuviteltu, kerrottu*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, ss 83–92.
- Karjalainen PT (2009) *Topobiography, remembrance of places past*. Nordia Geographical Publications 38 31–34.
- Katz E (2010) Anne Frank's Tree: Thoughts on Domination and the Paradox of Progress. *Ethics, Place & Environment* 13: 283–293.
<https://doi.org/10.1080/1366879X.2010.516498>.
- Kellert SR, Wilson EO (2013) *The Biophilia hypothesis*. Island Press, Washington, D.C.
- Keyes CLM (2005) Mental illness and/or mental health? Investigating axioms of the complete state model of health. *J Consult Clin Psychol* 73: 539–548.
<https://doi.org/10.1037/0022-006X.73.3.539>.
- Kirksey SE, Helmreich S (2010) The emergence of multispecies ethnography. *Cultural Anthropology* 25: 545–576.
<https://doi.org/10.1111/j.1548-1360.2010.01069.x>.

- Klausmeier CA, Kremer CT, Koffel T (2020) Trait-based ecological and eco-evolutionary theory. Teoksessa: *Theoretical Ecology*. Oxford University Press, ss 161–194.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780198824282.003.0011>.
- Kohonen I, Kuula-Luumi A, Spoofo S-K (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Helsinki.
https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Viitattu 15. kesäkuuta 2024.
- Korpela K, Pasanen T (2020) Biodiversiteetin havaitseminen ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa: Mattila H (toim) *Elämän verkko. Luonnon monimuotoisuutta edistämässä*. Gaudeamus, Helsinki.
- Korpela K, Staats H (2014) The Restorative Qualities of Being Alone with Nature. Teoksessa: *The Handbook of Solitude*. Wiley, ss 351–367.
<https://doi.org/10.1002/9781118427378.ch20>.
- Korpela KM, Hartig T, Kaiser FG, Fuhrer U (2001) Restorative experience and self-regulation in favorite places. *Environment ja Behavior* 33: 572–589.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0013916012197313>.
- Korpela KM, Ylén M (2007) Perceived health is associated with visiting natural favourite places in the vicinity. *Health Place* 13: 138–151.
<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2005.11.002>.
- Korpela KM, Ylén M, Tyrväinen L, Silvennoinen H (2010) Favorite green, waterside and urban environments, restorative experiences and perceived health in Finland. *Health Promot Int* 25: 200–209.
<https://doi.org/10.1093/heapro/daq007>.
- Kovalainen R (2014) *Puiden kansa*. (S. Seppo, Toim.; 4. uud. p.) Hiilinielu tuotanto, Kemiö.
- Kovalainen R (2017) *Kiero ja villiintynyt: yhtä kaikki, ensimmäinen kirja = Crooked and wild: all the same, first book*. (J. Kokkonen, Toim) Musta taide, Helsinki.
- Kovalainen R (2023) *Pohjoistuulen metsä: kuvauksia viimeisistä luonnonmetsistä*. (S. Seppo, Toim) Hiilinielu Tuotanto, Mark.
- Kovalainen R (2009) *Metsänhoidollisia toimenpiteitä*. Hiilinielu, Kemiö.
- Kunnas K (1999) *Puut kantavat valoa: runot 1947-1986 ja suomennoksia*. WSOY, Porvoo.
- Laaksoharju T (2020) *A children's garden: Connectedness to place through affordances: a Grounded theory*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].
<http://hdl.handle.net/10138/313995>. Viitattu.

- Laaksoharju T, Rappe E (2017) Trees as affordances for connectedness to place— a framework to facilitate children’s relationship with nature. *Urban For Urban Green* 28: 150–159.
<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2017.10.004>.
- Lakomäki SPL, Laurén K (2011) Menetelmien jäljillä. Teoksessa: Lakomäki SPL, Laurén K (toim) *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, ss 7–27.
- Latimer J, Miele M (2013) Naturecultures? Science, Affect and the Non-human. *Theory Cult Soc* 30: 5–31.
<https://doi.org/10.1177/0263276413502088>.
- Laurén K (2009) Metsä arkisen hyvinvoinnin lähteenä naisten kertomuksissa. *Alue ja Ympäristö* 38: 13–24.
<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64386>. Viitattu.
- Linder N, Giusti M, Samuelsson K, Barthel S (2022) Pro-environmental habits: An underexplored research agenda in sustainability science. *Ambio* 51: 546–556.
<https://doi.org/10.1007/s13280-021-01619-6>.
- Lorimer J (2007) Nonhuman Charisma. *Environ Plan D* 25: 911–932.
<https://doi.org/10.1068/d71j>.
- Lummaa K, Rojola L (2014) *Posthumanismi.* Eetos, Turku.
- Luonnonvarakeskus (2019) *Metsämaan omistus*
<https://www.luke.fi/fi/tilastot/metsamaan-omistus/metsamaan-omistus-2016>.
- Malinen B (2015) *Pyhät puut Kansanrunousarkiston aineistossa 1909–1939.* [Pro-gradu-tutkielma] Jyväskylän yliopisto.
- Massumi B (1995) The Autonomy of Affect. *Cultural critique* 31: 83–109.
<https://doi.org/10.2307/1354446>.
- Massumi B (2002) *Parables for the virtual: movement, affect, sensation.* Duke University Press, Durham.
- Meriläinen-Hyvärinen A (2010) ”Sanopa minulle, onko mejän hyvä olla täällä?": Elämäkerralliset paikkasuhteet, niihin liittyvät aistihavainnot ja merkitykset Talvivaaran alueella vuonna 2009. *Elore* 17.
<https://doi.org/https://doi.org/10.30666/elore.78850>.
- Mikita V (2018) *Kantarellin kuuntelun taito: itämerensuomalaista maailmankuvaa etsimässä.* (A. Ljokkoi, Toim) Kustannusosakeyhtiö Sammakko, Turku.
- Milcu AI, Hanspach J, Abson D, Fischer J (2013) Cultural ecosystem services: A literature review and prospects for future research. *Ecology and Society* 18:.
<https://doi.org/10.5751/ES-05790-180344>.

- Missouri Botanical Garden (2024) Tropicos.org.
<https://www.tropicos.org/home>. Viitattu 15. kesäkuuta 2024.
- Nisbet EK, Zelenski JM, Murphy SA (2009) The nature relatedness scale: Linking individuals' connection with nature to environmental concern and behavior. *Environ Behav* 41: 715–740.
<https://doi.org/10.1177/0013916508318748>.
- Nowak DJ, Hirabayashi S, Bodine A, Greenfield E (2014) Tree and forest effects on air quality and human health in the United States. *Environmental Pollution* 193: 119–129.
<https://doi.org/10.1016/j.envpol.2014.05.028>.
- O'Brien L, Morris J, Stewart A (2014) Engaging with Peri-Urban Woodlands in England: The Contribution to People's Health and Well-Being and Implications for Future Management. *International Journal of Environmental Research ja Public Health* 11: 6171–6192.
<https://doi.org/10.3390/ijerph110606171>.
- Ojala A, Korpela K, Tyrväinen L, Tiittanen P, Lanki T (2019) Restorative effects of urban green environments and the role of urban-nature orientedness and noise sensitivity: A field experiment. *Health Place* 55: 59–70.
<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.11.004>.
- Ojanen E (2023) *Metsän filosofia*. Kirjapaja, Helsinki.
- Paaskoski L (2008) *Herrana metsässä: kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta*. [Väitöskirja] Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pihkala P (2019) *Mieli maassa?: ympäristötunteet*. Kirjapaja, Helsinki.
- Pihlström K, Viherä-Aarnio A (2020) *Suomalaisten puut arjessa ja ajatuksissa*. (K. Pihlström, A. Viherä-Aarnio, & M. Koistinen, Toim) Metsäkustannus, Helsinki.
- Pink S (2015) *Doing sensory ethnography*. (2nd edition.) SAGE Publications Ltd, London.
<https://doi.org/10.4135/9781473917057>.
- Pohjannies T, Triviño M, Le Tortorec E, Mazziotta A, Snäll T, Mönkkönen M (2017) Impacts of forestry on boreal forests: An ecosystem services perspective. *Teoksessa: Ambio* 46(7) Springer Netherlands, ss 743–755.
<https://doi.org/10.1007/s13280-017-0919-5>.
- Powers R (2021) *Ikipuut*. (S. Karhulahti, Toim) Gummerus, Helsinki.
- Przewoźna P, Mączka K, Mielewczyk M, Inglot A, Matczak P (2022) Ranking ecosystem services delivered by trees in urban and rural areas. *Ambio* 51: 2043–2057.
<https://doi.org/10.1007/s13280-022-01722-2>.

- Putkowska-Smoter R (2019) Greening Urban Politics: Conflicts Over Tree Felling in Warsaw. Teoksessa: *Inequality and Uncertainty*. Springer Singapore, Singapore, ss 319–336. https://doi.org/10.1007/978-981-32-9162-1_16.
- Pyykkö M, Jensen T, Brucker H (2020, maaliskuuta 25) Luontorunokilpailun voittajat on valittu – kuuntele runot Jenni Haukion lausumana! Yle.fi. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/03/25/millainen-suomen-luonto-on-runon-kielellä-osallistu-luontorunokilpailuun>. Viitattu 15. kesäkuuta 2024.
- Rantala O, Puhakka R (2020) Engaging with nature: nature affords well-being for families and young people in Finland. *Child Geogr* 18: 490–503. <https://doi.org/10.1080/14733285.2019.1685076>.
- Rappe E, Lindén L, Koivunen T (2003) Puisto, puutarha ja hyvinvointi. (Leena. Lindén & Taina. Koivunen, Toim) Viherympäristöliitto ry, Helsinki.
- Ratcliffe E, Korpela KM (2018) Time- and Self-Related Memories Predict Restorative Perceptions of Favorite Places Via Place Identity. *Environ Behav* 50: 690–720. <https://doi.org/10.1177/0013916517712002>.
- Reynolds AP, Richards G, de la Iglesia B, Rayward-Smith VJ (2006) Clustering Rules: A Comparison of Partitioning and Hierarchical Clustering Algorithms. *Journal of Mathematical Modelling and Algorithms* 5: 475–504. <https://doi.org/10.1007/s10852-005-9022-1>.
- Rinne J, Olsson P (2020) ”Täällä on minun kotini”: affektiiviset kokemukset kaupungin merkityksellistämässä. Teoksessa: Rinne J, Kajander A, Haanpää R, Frykman J (toim) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry, Helsinki.
- Ritter E, Dauksta D (2013) Human–forest relationships: ancient values in modern perspectives. *Environ Dev Sustain* 15: 645–662. <https://doi.org/10.1007/s10668-012-9398-9>.
- Rival L (1998) *The social life of trees: anthropological perspectives on tree symbolism*. (Laura. Rival, Toim) Berg, Oxford.
- Rodaway P (1994) *Sensuous geographies: body, sense and place*. Routledge, London.
- Rotteveel M (2024) I-Tree in Europe, a powerful tool for creating healthy urban forests with a focus on ecosystem services. https://www.itreetools.org/documents/1000/2023-12-20_Article_I-Tree_in_Europe_EN.pdf. Viitattu 15. kesäkuuta 2024.
- Salonen K, Hyvönen K, Paakkolanvaara JV, Korpela K (2022) Flow With Nature Treatment for Depression: Participants’ Experiences. *Front Psychol* 12:. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.768372>.

- Salonen K (2005) *Mieli ja maisemat: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. (Kirsi. Salonen, Toim) Edita, Helsinki.
- Salonen K (2010) *Mielen luonto: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Green Spot, Helsinki.
- Santas A (2014) Aristotelian ethics and biophilia. *Ethics and the Environment* 19: 95–121. <https://doi.org/10.2979/ethicsenviro.19.1.95>.
- Sarmela M (1994) *Suomen kansankulttuurin kartasto = Atlas of Finnish ethnic culture. 2, Suomen perinneatlas = Folklore*. (Matti. Sarmela, Toim) Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Satz D, Gould RK, Chan KMA, Guerry A, Norton B, Satterfield T, Halpern BS, Levine J, Woodside U, Hannahs N, Basurto X, Klain S (2013) The challenges of incorporating cultural ecosystem services into environmental assessment. *Ambio* 42: 675–684. <https://doi.org/10.1007/s13280-013-0386-6>.
- Schubert E, Rousseeuw PJ (2019) *Faster k-Medoids Clustering: Improving the PAM, CLARA, and CLARANS Algorithms*. Teoksessa: *Similarity Search and Applications*. 11807 Springer Lecture Notes in Computer Science, Cham, ss 171–187. https://doi.org/10.1007/978-3-030-32047-8_16.
- Sedgwick EK, Frank A (1995) Shame in the Cybernetic Fold: Reading Silvan Tomkins. *Crit Inq* 21: 496–522. <https://doi.org/10.1086/448761>.
- Seppä T (2020) *Katsooko metsä ihmistä? Suomen Kansan Vanhat Runot ja lajienvälinen kommunikaatio*. Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain 17: 22–45. <https://doi.org/https://doi.org/10.30665/av.98306>.
- Siikala A-L (2012) *Itämerensuomalaisten mytologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Simkin J, Ojala A, Tyrväinen L (2020) Restorative effects of mature and young commercial forests, pristine old-growth forest and urban recreation forest - A field experiment. *Urban For Urban Green* 48. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.126567>.
- Soukka M (2022) Puut mielen ja kielen maisemassa. Lyriikan puut osana 1950-luvun modernismikeskustelua. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti* 19: 6–25. <https://doi.org/10.30665/av.107622>. Viitattu 15. kesäkuuta 2024.
- Spinoza B de (2002) *Complete Works (1677)*. (S. Shirley, Toim.; 2002. painos) Hackett Publishing, Indianapolis ja Cambridge.

- Stahre U (2001) Rebuilding the City Stockholm and Urban Social Movements. *Ethnologia Europaea* 31:2: 5–1818 31: 5–18.
<https://doi.org/10.16995/ee.917.i.org/10.16995/ee.917>.
- Summit J, Sommer R (1999) Further Studies of Preferred Tree Shapes. *Environ Behav* 31: 550–576.
<https://doi.org/10.1177/00139169921972236>.
- Suomen metsämuseo Lusto. (2024, kesäkuuta 16). Kokoelmat.
[https://lusto.fi/tutkimus-kokoelmat/kokoelmat/ Viitattu 16. kesäkuuta 2024](https://lusto.fi/tutkimus-kokoelmat/kokoelmat/Viitattu%2016.%20kesäkuuta%202024).
- Takala, T., Lehtinen, A., Tanskanen, M., Hujala, T., & Tikkanen, J. (2020). Discoursal power and multi-objective forestry in the Finnish print media. *Forest Policy and Economics*, 111, 102031. <https://doi.org/10.1016/J.FORPOL.2019.102031>
- Takayama N, Korpela K, Lee J, Morikawa T, Tsunetsugu Y, Park BJ, Li Q, Tyrväinen L, Miyazaki Y, Kagawa T (2014) Emotional, restorative and vitalizing effects of forest and urban environments at four sites in Japan. *Int J Environ Res Public Health* 11: 7207–7230.
<https://doi.org/10.3390/ijerph110707207>.
- Tarkka L (2005) Rajarahvaan laulu: tutkimus Vuokkiniemen kalevalamittaisesta runokulttuurista 1821–1921. [Väitöskirja] Helsingin Yliopisto.
- Teddlie C, Tashakkori A (2009) Foundations of Mixed Methods Research: Integrating Quantitative ja Qualitative Approaches in the Social ja Behavioral Sciences. SAGE, London.
- MT toimitus (2020, toukokuuta 11) Tieto-Finlandian perusteisiin tarkennuksia, mielipide Maaseudun Tulevaisuus.
<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/mielipide/ee8ea53d-249d-5fa8-9014-1ffa970cb52c>. Viitattu 16. kesäkuuta 2024.
- Timonen P (2009) Timonen, Päivi (2009). Arkiset haaveet – luontoharrastukset nautinnon lähteenä. Teoksessa: Liikkanen M (Toim) Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat. Gaudeamus, Helsinki, ss 202–224.
- Topelius Z (1887) Maamme kirja: lukukirja alimmaisille oppilaitoksille Suomessa. (8.) Edlund, Helsinki.
- Tourula M, Rautio A (2014) Terveyttä luonnosta. Oulu.
- Tuan Y-F (2006) Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa: Aarnipuu P (Toim) Paikka: eletty, kuviteltu, kerrottu. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Tyrväinen L, Silvennoinen H, Kolehmainen O (2003) Ecological and aesthetic values in urban forest management. *Urban For Urban Green* 1: 135–149.
<https://doi.org/10.1078/1618-8667-00014>.

- Ulrich RS (1983) *Aesthetic and Affective Response to Natural Environment*. Teoksessa: *Behavior and the Natural Environment*. Springer US, Boston, MA, ss 85–125.
https://doi.org/10.1007/978-1-4613-3539-9_4.
- Ulrich RS (2008) *Biophilic theory and research for healthcare design*. Teoksessa: Kellert SR, Heerwagen JH, Mador ML (toim) *Biophilic design: The theory, Science, and Practice of Bringing Biodings to Life*. John Wiley, Hoboken, NJ, ss 87–106.
- Ulrich RS, Simons RF, Losito BD, Fiorito E, Miles MA, Zelson M (1991) Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *J Environ Psychol* 11: 201–230.
[https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80184-7](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80184-7).
- Vaara M, Saastamoinen O (2006) *Metsät ja puut arjen ajankäytössä. Kuvakulmia suomalaisen elämäntapaan*. Teoksessa: Vehkamäki Seppo (toim) *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Metsäkustannus, Helsinki, ss 345–403.
- Vadén T (2010) *Kaksijalkainen ympäristövallankumous: pamfletti synnyistä*. Osuuskunta Rohkean reunaan, Tampere.
- van Dooren T, Kirksey E, Münster U (2016) *Multispecies Studies*. *Environ Humanit* 8: 1–23.
<https://doi.org/10.1215/22011919-3527695>.
- Vehkamäki S (2006) *Metsien käytön ja hyvän elämän murrosten vuorovaikutus. – Kestävyyssajattelun näkökulma*. Teoksessa: Vehkamäki Seppo (Toim) *Metsät ja hyvä elämä: monitieteinen tutkimusraportti*. Metsäkustannus, Helsinki, ss 33–167.
- Vilkuna J (1992) *Suomalaiset vainajien karsikot ja ristipuut = The karsikko and cross-tree tradition of Finland: kansatieteellinen tapatutkimus*. Muinaismuistoyhdistys.
- Vuokko S, Peiponen J (2016) *Latva pilviä piirtää*. Maahenki Oy, Helsinki.
- Wilson EO (1984) *Biophilia*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
<https://doi.org/10.4159/9780674045231>.
- Wohlleben P (2016) *Puiden salattu elämä: kasvimaailman kuninkaiden tunteista ja viestinnästä*. (P. Roinila, Toim) Gummerus, Helsinki.